

รายงานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อ
พฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
Impact of Family Background and Emotional Intelligence on Behavior of
Undergraduate Nursing Students, Burapha University

นุจรี ไชยมงคล

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2549

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้ คณะพยาบาลศาสตร์

ประจำปีงบประมาณ 2548

AO-0030466

มหาวิทยาลัยบูรพา

- 8 S.A. 2548

200734

PK0090356

ISBN 974 - 384 - 254 - 3

เริ่มบริการ

พ.ค. 2550

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอบขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ดังนี้ คือ ขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์และฝ่ายวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย ขอขอบคุณคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่อนุญาตให้ใช้เครื่องมือวิจัย ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม และขอขอบคุณคุณชัยยันต์ ไชยมงคล ที่ให้กำลังใจ สนับสนุน และช่วยเหลือด้วยดีเสมอ

นุจรี ไชยมงคล

ธันวาคม 2548

15.4
51.77
5
25
20

ชื่อเรื่อง ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้วิจัย นุจรี ไชยมงคล, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจหาความสัมพันธ์แบบสหสัมพันธ์และแบบการทำนายด้วยสมการถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา เก็บข้อมูลนิสิตชั้นปีที่ 3 และ 4 ภาคปกติทุกคนที่ยินดีให้ความร่วมมือจำนวน 253 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และแบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่านิสิตที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมน้อย ($r = -.63, p < .001$) และเมื่อจำแนกความฉลาดทางอารมณ์เป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข พบว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมด้วยเช่นกัน ($r = -.43, p < .001, r = -.58, p < .001$, และ $r = -.61, p < .001$, ตามลำดับ) ทั้งนี้พบว่าปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออก ตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียวคือความฉลาดทางอารมณ์ที่สามารถทำนายพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมแสดงออกของนิสิตพยาบาลได้ร้อยละ 40.0 ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลควรจัดการศึกษาให้นิสิตพยาบาล โดยมีโปรแกรมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้นิสิตมีโอกาสพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้มีการแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

Title Impact of Family Background and Emotional Intelligence on Behavior of Undergraduate Nursing Students, Burapha University

Researcher Nujjaree N. Chaimongkol, Ph.D.

Abstract

This survey research was to examine impact of family background and emotional intelligence on behavior of undergraduate nursing students. The sample included 253 junior and senior nursing students, Burapha University. Data were collected by using a demographic and family background record and two questionnaires of emotional intelligence and adolescent behavior. Statistical techniques included frequency, percentage, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and multiple regression analyses. Results of the study revealed that the students who had high emotional intelligence would have low inappropriate behavior ($r = -.63, p < .001$). Three dimensions of emotional intelligence, good, smartness and happiness, were also negatively associated with the behavior ($r = -.43, p < .001$, $r = -.58, p < .001$, and $r = -.61, p < .001$, respectively). However, there were no significant correlation between family background and the behavior. Emotional intelligence was the only significant predictor of the students' behavior. It accounted for 40.0 % of the variance in the behavior. These findings suggested that nursing institutes should provide environment and learning activities to the students to enhance and increase their emotional intelligence resulting in lower their inappropriate behavior.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ ก
บทคัดย่อภาษาไทย ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ค
สารบัญ ง
สารบัญตาราง ฉ
สารบัญแผนภูมิ ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3
สมมติฐานการวิจัย 3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3
ขอบเขตของการวิจัย 3
ตัวแปรที่ศึกษา 4
นิยามศัพท์เฉพาะ 4
กรอบแนวคิดในการวิจัย 5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ 7
ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ 9
ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ 10
องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ 11
ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ 16
พฤติกรรมของมนุษย์ 18
ปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรม 19
พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล 20
พฤติกรรมการแสดงออกของพยาบาล 22
ลักษณะพฤติกรรมแสดงออกของนักศึกษาพยาบาล 27
ปัจจัยทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ 28
และพฤติกรรมของบุคคล	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ลักษณะประชากรและการกำหนดพื้นที่ประชากร	31
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	35
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 ผลการวิจัย	37
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล	47
ข้อเสนอแนะ	52
บรรณานุกรม	54
ภาคผนวก	
ก. แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย	58
หนังสืออนุญาตเก็บข้อมูลและคำชี้แจงสำหรับอาสาสมัคร	
และใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย	
ข. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว	63
ค. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์	66
ง. แบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น	70
จ. ประวัติผู้วิจัย	72

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1	ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สูง-ต่ำ17
2	จำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของนิสิตพยาบาล38
3	จำนวนและร้อยละของลักษณะครอบครัวของนิสิตพยาบาล40
4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน ความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและแยกเป็นรายด้าน41
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาล42
6	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ ด้านเก่ง ของนิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกัน43
7	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความฉลาด ทางอารมณ์โดยรวม และแยกเป็นรายด้าน กับคะแนนพฤติกรรม การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมของนิสิตพยาบาล44
8	ค่าสถิติการวิเคราะห์ตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลโดยวิธีมาตรฐาน (Full Model)45
9	ค่าสถิติการวิเคราะห์ตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลโดยวิธีวิเคราะห์ถดถอย พหุแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression)46

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

..... 6

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไปเกิดจากการมีวุฒิภาวะและการเรียนรู้ เมื่อบุคคลมีความพร้อมทางร่างกายก็จะแสดงพฤติกรรมต่างๆตามวัยของตน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจัยทางสรีระและชีววิทยามีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ส่วนการเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพฤติกรรม เพราะทำให้บุคคลสามารถปรับพฤติกรรมของตนให้เหมาะสม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ มีปัจจัยหลากหลายที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในทางบวกหรือทางลบ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสรีรวิทยา ปัจจัยทางด้านครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางด้านสังคม และปัจจัยทางด้านทัศนคติ (ถวิล ธาราโกชน์ และ ศรัณย์ ดำริสุข, 2545) ปัจจัยทั้งหลายนั้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆออกมา แต่ละบุคคลจะมีพฤติกรรมแตกต่างกันตามแต่สิ่งเร้าหรือสิ่งที่เป็นต้นเหตุ สาเหตุที่เหมือนกันอาจจะมีพฤติกรรมต่างกัน ตัวอย่างเช่น มีคนมาต่อว่าให้เสียหายคนหนึ่งอาจมีพฤติกรรมด่าได้กลับไป อีกคนหนึ่งอาจเดินหนีเข้าบ้านปิดประตู และอีกคนหนึ่งอาจเสียใจร้องไห้เป็นต้น บางครั้งสาเหตุที่แตกต่างกันอาจมีพฤติกรรมเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น การฆ่าตัวตายของหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยเรียน อาจมีสาเหตุมาจากไม่สมหวังในความรัก หรือบางคนอาจมีสาเหตุมาจากความเครียดจากผลการเรียนที่ตกต่ำอย่างมาก หรือบางคนอาจคิดว่าพ่อแม่ไม่รัก เป็นต้น การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมต่างๆเหมาะสมตามที่สังคมยอมรับได้นั้น ส่วนหนึ่งและเป็นส่วนใหญ่มาจากการที่บุคคลนั้นมีความเป็นผู้ใหญ่เพียงพอ (maturity) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (emotional maturity) หรืออาจกล่าวโดยรวมได้ว่าการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เหมาะสมหรือไม่นั้นจะขึ้นอยู่กับความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) ของบุคคลนั้นๆนั่นเอง

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา นักจิตวิทยาให้ความสำคัญกับการศึกษาและวัดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient; EQ) โดยเชื่อว่าความเก่งและความฉลาดทางด้านสติปัญญาหรือที่คุ้นเคยกันดีในชื่อ IQ (Intelligence Quotient) มีส่วนเกี่ยวข้องประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นในการที่จะทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ที่เหลือเป็นปัจจัยด้านอื่นรวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ (กรมสุขภาพจิต, 2547ก) และจากการศึกษา ค้นคว้า และสังเกต จากนักวิจัยทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ ได้ให้ข้อสังเกตว่าการแสดงพฤติกรรมต่างๆ จะขึ้นอยู่กับความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลนั้น ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง จะสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ที่แตกต่าง

ไปจากเดิมได้อย่างดีและเหมาะสม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Berk, 2003) ยิ่งไปกว่านั้นคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักพบว่าเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีความสุขทั้งในเรื่องของครอบครัว และ หน้าที่การงาน เป็นผู้ที่ไม่น่ามีตาและได้รับการยอมรับในสังคม (กัลยา นาคเพ็ชร และ วรรณเพ็ญ อินทร์แก้ว, 2545)

ความหมายของคำว่าความฉลาดทางอารมณ์คือ ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข (กรมสุขภาพจิต, 2547ก) นอกจากนี้คำว่า Emotional quotient ที่ใช้เพื่อหมายถึงความฉลาดทางอารมณ์แล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกันนี้ ได้แก่ Emotional intelligence, Emotional ability, Interpersonal intelligence, และ Multiple intelligence เป็นต้น (กรมสุขภาพจิต) แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ ดี เก่ง และสุข ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางใจ คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหา มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีทักษะในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นคนมองโลกในแง่ดี มีแรงจูงใจที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในชีวิต และสามารถแสวงหาความสุขความเพลิดเพลินแก่ชีวิตอย่างเหมาะสมได้ ดังนั้นคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจึงเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุขในชีวิต

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาต่อเนื่องมาตั้งแต่วัยเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่บ้าน จนกระทั่งโตเข้าโรงเรียน มีเพื่อนมากมาย และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ จนถึงในวัยที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี อยู่ในวัยที่เป็นช่วงวัยรุ่น มีอายุอยู่ในช่วงประมาณ 17-20 ปี นับเป็นวัยที่สำคัญที่สุดวัยหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ มีพัฒนาการและการเจริญเติบโตหลายๆ ด้านพร้อมกัน โดยเฉพาะพัฒนาการด้านอารมณ์ จะมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และรุนแรง โกรธง่ายหายเร็ว สิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการแสดงอารมณ์ และจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมแสดงออกตามวัย (ทิพย์ภา เชษฐูเชาวลิต, 2546) นิสิตนักศึกษาพยาบาลในวันนี้จะเรียนจบและปฏิบัติงานเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคตอันใกล้ ต้องปฏิบัติและทำงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่พยาบาลควรจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลางจนถึงสูง เพื่อผลโดยตรงต่อการมีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับได้ในสังคมทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายของพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
2. ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพาได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบลักษณะพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
2. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ทราบปัจจัยทำนายของพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
4. เป็นแนวทางในการปรับการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่างๆที่จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่นิสิตพยาบาล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และปัจจัยทำนายของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ที่ต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาล โดยศึกษาในนิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ ชั้นปีที่ 4 หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ภาคปกติ) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่
 - รายได้ครอบครัว
 - ชนิดของครอบครัว
 - จำนวนสมาชิกในครอบครัว
 - สถานภาพสมรสของบิดามารดา
 - ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก
2. ความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่
 - ด้านดี
 - ด้านเก่ง
 - ด้านสุข
3. พฤติกรรมการแสดงออก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว หมายถึง ลักษณะทั่วไปของครอบครัวเป็นอยู่จริง ณ ปัจจุบัน ประกอบด้วย
 - 1) รายได้ครอบครัว หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนรวมกันของสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่นำมาใช้จ่ายร่วมกัน หน่วยเป็น บาท/เดือน
 - 2) ชนิดของครอบครัว แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว คือครอบครัวที่มี พ่อ แม่ และลูกอยู่ด้วยกันในบ้านไม่มีญาติคนอื่นอยู่ด้วย และครอบครัวขยาย คือครอบครัวที่มี พ่อ แม่ ลูก และญาติคนอื่นอยู่ในบ้านด้วยกัน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น
 - 3) จำนวนสมาชิกในครอบครัว หมายถึง จำนวนบุคคลทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันเป็นประจำ อาจมีบางคนอยู่หอพักที่โรงเรียน แต่เมื่อมีวันหยุดก็กลับบ้านสม่ำเสมอ
 - 4) สถานภาพสมรสของบิดามารดา หมายถึง อยู่ด้วยกันหรือไม่ได้อยู่ร่วมกัน ไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามกฎหมาย
 - 5) ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก หมายถึง ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ตั้งแต่เล็กจนโต ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ให้กำเนิด
2. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้เกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วย
 - 1) ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองและรู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

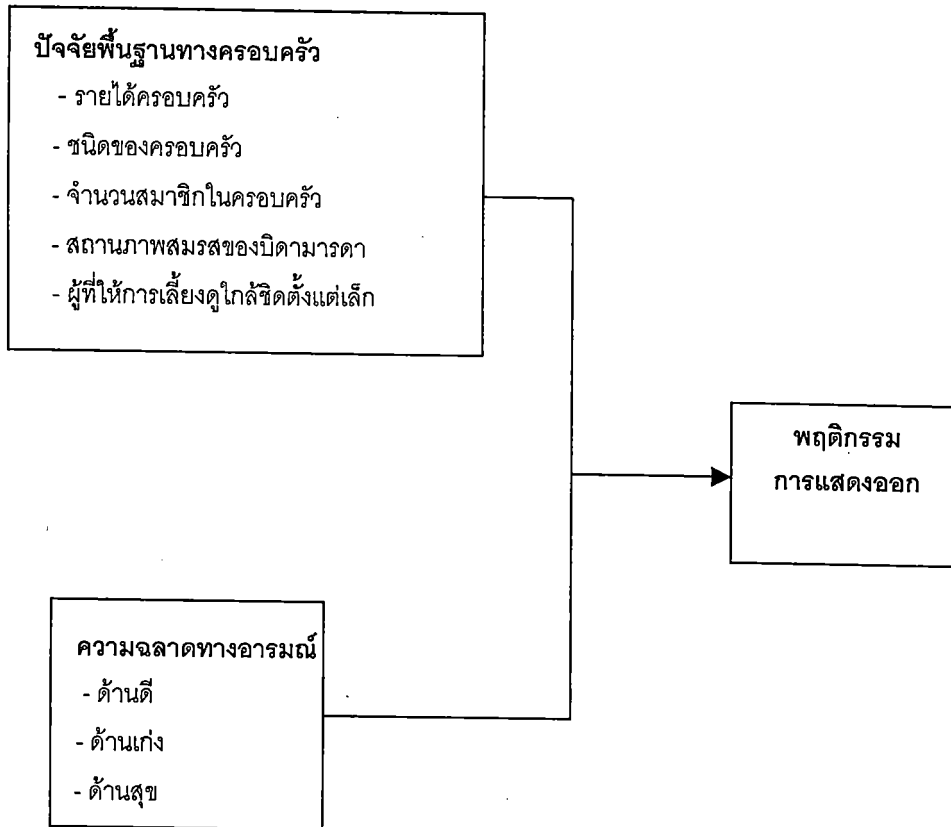
2) ด้านเก่ง หมายถึงความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง มีแรงจูงใจ และมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านสุข หมายถึงความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขโดยมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในตนเอง มีความพึงพอใจในชีวิตและ มองโลกในแง่ดี

3. พฤติกรรมการแสดงออก หมายถึง การแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า การแสดงออกนั้นอาจจะออกมาในลักษณะที่เป็นที่ยอมรับ เหมาะสม หรือ อาจจะออกมาในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับ หรือไม่เหมาะสม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัยนี้ใช้แนวคิดเรื่องปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และ พฤติกรรมของบุคคลของกรมสุขภาพจิต (2547ก, 2547ข) ในการสร้างกรอบแนวคิด โดยเชื่อว่า ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว และ ความฉลาดทางอารมณ์ จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุมหัวข้อต่างๆตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
2. ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์
3. ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์
4. องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
5. ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์
6. พฤติกรรมของมนุษย์
7. ปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรม
8. พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล
9. พฤติกรรมการแสดงออกของพยาบาล
10. ลักษณะพฤติกรรมและการแสดงออกของนักศึกษาพยาบาล
11. ปัจจัยทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมของบุคคล

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์มาจากคำในภาษาอังกฤษคือ Emotional Quotient เรียกว่า EQ เป็นคำที่นำเสนอให้สอดคล้องกับ IQ (Intelligence Quotient) ซึ่งหมายถึงความฉลาดทางสติปัญญา หรือดัชนีชี้วัดระดับสติปัญญาที่มีเกณฑ์ในการวัดเปรียบเทียบ ดังนั้น EQ จึงอาจถือว่าเป็นเกณฑ์ในการวัดหรือดัชนีชี้วัดระดับความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ของบุคคล (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542)

คำว่า EQ ในภาษาไทยมีการใช้คำหลายคำที่มีความหมายในลักษณะเดียวกัน ได้แก่ สติอารมณ์ เซาว์อารมณ์ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ อัจฉริยะทางอารมณ์ ปัญญาอารมณ์ และ ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น คำว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด ส่วนในภาษาอังกฤษนอกจากคำว่า Emotional intelligence ที่ใช้ในความหมายเดียวกับ EQ แล้ว ยังมีอีกหลายคำที่มีความหมายใกล้เคียง เช่น Social intelligence, Interpersonal intelligence, และ Emotional ability เป็นต้น (กรมสุขภาพจิต, 2547ก)

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 333, 1367) ได้ให้คำนิยามไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่าความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Emotional Quotient หรือเรียกว่าย่อว่า EQ นั้น โดยความฉลาด หมายถึง มีปัญญาและไหวพริบดีและ คำว่า อารมณ์ หมายถึง สิ่งยึดเหนี่ยวจิตโดยผ่านทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ หรือความรู้สึกทางใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า, เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ หรือหมายถึง นิสัยใจคอ เช่น เป็นคนอารมณ์เย็น นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่าความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

Bar-On (1997) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นองค์ประกอบของความสามารถด้านส่วนตัว อารมณ์ และสังคมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างประสบความสำเร็จ Cooper และ Sawaf (1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และรู้จักใช้พลังอารมณ์ของตนเป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธภาพและโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่น ส่วน Salovey และ Mayer (1995) ได้ให้ความหมายของคำว่าความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่าเป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้ในความคิดความรู้สึกและภาวะอารมณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิตโดยมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Goleman (1998) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ และ Weisinger (1998) ได้ให้ความหมายของคำว่าความฉลาดทางอารมณ์คือการใช้อารมณ์อย่างฉลาดโดยมีความตั้งใจทำให้อารมณ์ของตนทำประโยชน์ให้กับตนเองโดยใช้อารมณ์เป็นสิ่งที่ช่วยนำพฤติกรรมและความคิดของตนเองในการส่งเสริมผลงานของตน

สำหรับในประเทศไทย นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในลักษณะใกล้เคียงกันดังนี้ กรมสุขภาพจิต (2543) ได้ให้นิยามความฉลาดทางอารมณ์ไว้คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข นิตยา คชภักดี (2542) ได้ให้เห็นสอดคล้องกับ วิสาลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542) ว่าความฉลาดทางอารมณ์คือการรู้จักแยกแยะ และควบคุมความรู้สึก ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ รู้และเข้าใจตัวเอง สามารถแสดงอารมณ์ออกมาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังเข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึกของคนอื่น รู้จักกาลเทศะ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็น

ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคล มีความมุ่งมั่น อดทน รอคอยเพื่อไปสู่เป้าหมาย มีสติรู้ในตนเอง มีความเข้าใจจิตใจผู้อื่น และสามารถที่จะกำจัดความขัดแย้งในอารมณ์ของตัวเองได้ ส่วนในทางพุทธศาสนาพระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต, 2542) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นการใช้ปัญญากำกับอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดความประพฤติ ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับก็เป็นพลังบอด ปัญญาจึงเป็นตัวที่จะกำกับชีวิตของเราให้การแสดงออกไปในทางที่ถูกต้อง ซึ่งถ้าพิจารณาในความหมายนี้ ทั้งความสามารถทางอารมณ์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน และพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2543) ได้กล่าวถึงความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นสภาพจิตนั่นเอง และสภาพจิตก็โยงไปถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้นอาศัยพฤติกรรมเป็นช่องทางสื่อสารการแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการพัฒนาซึ่งชี้นำทางขยายขอบเขตและปลดปล่อยด้วยปัญญาให้สื่อสารแสดงออกได้ผลดีด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา ก็นับว่าได้ระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเข้ามาประสานเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็จะอยู่ในสภาวะสมดุลให้เกิดผลดีแก่ตนเองและคนอื่น ตลอดจนสังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

จากนิยามของความฉลาดทางอารมณ์สามารถกล่าวโดยสรุปความหมายของความฉลาดทางอารมณ์คือ ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้เกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง สามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองให้แสดงออกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ สามารถกระตุ้น จูงใจของตนเองได้ มีความอดได้ รอได้ ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นคือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล มีความสามารถที่จะตอบสนองอารมณ์ และความต้องการของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีทักษะทางสังคมในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์

ปัจจุบันในวงการจิตวิทยา ได้ตื่นตัวและให้ความสนใจกับ ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient) ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นเรื่องที่พูดถึง (hot issue) ในสังคมโลก เพราะเริ่มมองเห็นว่ามีความสำคัญมากต่อความสำเร็จของชีวิต ในต่างประเทศพบว่า มีทั้งเอกสาร ตำรา หนังสือและงานวิจัยออกเผยแพร่เป็นจำนวนมากมาย ดังนั้นสูตรสำเร็จที่เกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิตนั้นถึงไม่ระบุชัดเจนแต่ก็น่าจะ

เป็นที่ยอมรับแล้วว่าความฉลาดทางอารมณ์นั้นเป็นส่วนที่สำคัญแน่นอน ถ้าขาดปัจจัยด้านนี้แล้วเชื่อว่ามีผลทำให้บุคคลประสบปัญหาในชีวิต ไม่สามารถสร้างความสำเร็จได้

ในระยะแรกที่นักจิตวิทยาคิดและเขียนเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญานั้น ส่วนใหญ่จะให้ความสนใจกับความสามารถด้านฉลาดรู้ของเชาวน์ปัญญา (cognitive) เพียงด้านเดียว เช่น ความจำและการแก้ปัญหา แต่ก็มีนักจิตวิทยาหลายคนเริ่มเห็นความสำคัญของความฉลาดที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาวน์ปัญญา (non-cognitive aspects) (กรมสุขภาพจิต, 2543)

Thorndike (1920) ได้สนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับเชาวน์ปัญญาด้านสังคม (Social Intelligence) แนวคิดนี้ไม่แพร่หลาย จนถึงปี ค.ศ.1956 Bloom (1956, อ้างถึงใน ทศพร ประเสริฐสุข, 2542, หน้า 96) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Taxonomy of Education Objectives โดยแบ่งวัตถุประสงค์ทางการศึกษา อันเป็นองค์ประกอบทางด้านความสามารถของมนุษย์ไว้ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถทางการเรียนรู้ (Cognitive Domain) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องทางสติปัญญา
2. ความสามารถทางด้านความรู้สึก ค่านิยม (Affective Domain) คือความสามารถทางด้านอารมณ์นั่นเอง
3. ความสามารถทางด้านมอเตอร์ การเคลื่อนไหวหรือทางด้านทักษะ (Psychomotor Domain)

จากแนวความคิดเหล่านี้ทำให้การศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์เริ่มแพร่หลายมากขึ้น โดยความเชื่อแนวใหม่จะเน้นว่าคนที่ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องมั่งมีทั้งสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ประกอบกัน จะเห็นได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญไม่แพ้สติปัญญา ทำให้นักบริหารและบุคลากรอาชีพต่างๆ ตื่นตัวที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียน อาชีพ ชีวิต และมีความสุขในการดำเนินชีวิต

ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

Gibbs (1995) ได้ชี้ให้เห็นว่าทำไมความฉลาดทางอารมณ์จึงมีความสำคัญมากกว่าสติปัญญา เป็นเวลายาวนานที่คนเราให้ความสำคัญกับสมองโดยไม่ใส่ใจสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จในชีวิต ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยอธิบายว่าทำไมบุคคลบางคนที่มีสติปัญญาสูงไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิต ในขณะที่บางคนมีสติปัญญาธรรมดา เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตสูงสุด ความฉลาดทางอารมณ์จะช่วยอธิบายความสำเร็จในโรงเรียน บ้าน และในการทำงานได้ ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาทั้งความเชื่อ และข้อสรุปจากผล

การศึกษาวิจัยว่าบุคคลที่มีความสามารถ หรือความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา (Intelligent Quotient) จะประสบความสำเร็จในการกระทำสิ่งต่างๆ ได้ดี แต่ในความเป็นจริงพบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้มีความสุขในชีวิตเสมอไป จึงเกิดความสนใจว่าสิ่งที้นอกเหนือไปจากความสามารถทางสติปัญญาที่จะทำให้บุคคลทั้งประสบความสำเร็จ และมีความสุข นั้นคือสิ่งใด และก็พบว่าสิ่งนั้นก็คือ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence or Emotional Quotient)

นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ ยังมีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตไม่ว่าจะเป็นชีวิตทำงาน ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัวและสังคม เรื่องที่น่าสนใจและน่าตีใจก็คือความฉลาดทางอารมณ์ สามารถเพิ่มพูนได้ ฝึกฝนได้ เพิ่มทักษะได้ การเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ โดยวิธีการฝึกใช้ความฉลาดทางอารมณ์ ก็เป็นวิธีการที่จะช่วยเพิ่มพูนความฉลาดทางอารมณ์ แม้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ จะเป็นของใหม่สำหรับเมืองไทย แต่หากมองเข้าไปลึกๆ ถึงข้อคิดของการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ที่ปู่ ย่า ตาย ยาย หรือบรรพบุรุษของไทยเราได้ฝากคติเตือนใจ ไว้ในสำนวนสุภาษิต คำคม และโองการ เช่น "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" อันเป็นข้อคิดที่ให้ลูกหลานรู้ระวังรักษาควบคุมอารมณ์ รู้ระวังความคิดไม่ให้กระเจิดกระเจิงกระจัดกระจาย อารมณ์และความคิดซึ่งโบราณหมายรวมถึง จิตหรือใจเป็นต้นแห่งการกระทำและคำพูด ตลอดจนการเลือกตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ โดยอาศัยกาย หากมองในแง่นี้ แม้ว่าความฉลาดทางอารมณ์จะดูเป็นของใหม่แต่การใช้ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับคนไทยในหลายเรื่องได้รับการปลูกฝังกันมานานทีเดียว วิทยา นาควัชระ (2543) กล่าวว่า คนที่มีดี จะรู้จักตัวเองดี ว่ากำลังมีจิตใจหรืออารมณ์อย่างไร มีจุดเป้าหมายชีวิตทั้งระยะสั้นระยะยาว รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตัวเองและยอมรับได้ พร้อมทั้งมีความสามารถเข้าใจคนอื่น รวมทั้งลูกน้องหรือลูกค้ายุติจักเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ ทำให้เกิดความนุ่มนวลและยืดหยุ่นในการตัดสินใจปัญหาในยามวิกฤตและที่พิเศษก็คือ เขาก็จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งและความเครียดในใจได้ เพราะคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ดี จะรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวมีความยืดหยุ่นได้ ผ่อนปรนอารมณ์ของตัวเองได้ดี ควบคุมอารมณ์ได้โดยเฉพาะในยามโกรธ ในยามเศร้า หมัดหวังในชีวิตหรือในยามกลัวอนาคตเช่นปัจจุบันนี้

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

ได้มีนักจิตวิทยาหลายท่านเสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้หลายอย่าง ซึ่งมีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกัน แต่เมื่อมองโดยภาพรวม เป็นองค์ประกอบที่สามารถด้านอารมณ์และสังคม ภายในตนเอง และต่อผู้อื่น องค์ประกอบของความฉลาดทาง

อารมณ์ที่จะกล่าวต่อไปนี้ สรุปโดยยึดแนวคิดของ Goleman (1998) เป็นแนวทางเพื่อให้เกิดความชัดเจน

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์มี 5 องค์ประกอบใหญ่ดังต่อไปนี้

1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness หรือ Knowing one's emotion) เป็นความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง สามารถประเมินตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่น รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเองเป็นคนซื่อตรง พูดแล้วรักษาคำพูด มีจรรยาบรรณ มีสติ เข้าใจตนเอง มีความตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ตนเองกำลังรู้สึก เป็นจิตสำนึกทางอารมณ์ภายในตนเอง และไว้ใจความรู้สึกของตนเอง

2. การบริหารจัดการกับอารมณ์ของตน (Managing one's emotions) หรือบางทีอาจเรียกว่าการกำหนดตนเอง (Self-regulation) เป็นความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self control) เป็นคนที่น่าไว้วางใจได้ (Trustworthiness) มีคุณธรรม (Conscientiousness) มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) และมีความสามารถในการสร้างแนวคิดใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (Innovation)

3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง (Motivating oneself) สามารถสร้างแรงจูงใจและจูงใจตนเองได้โดยใช้แนวโน้มจากอารมณ์นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ กระตุ้นเตือนสติให้คิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ ผลักดันตนเองสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ และพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส มีความผูกพันยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์กร มองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จบรรลุเป้าหมาย โดยไม่ยึดติดกับเงินหรือตำแหน่ง ได้แก่ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement drive) หมายถึงพยายามที่จะปรับปรุงให้ได้มาตรฐานอันดีเลิศ มีความผูกพัน (Commitment) คือยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์กร มีความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึงมีความคิดใหม่ๆและพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส และมองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง ความสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จตามเป้าหมาย

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) คือความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น ซึ่งหมายถึงมีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่นสนใจและห่วงใยในผู้อื่น รับรู้ในความต้องการของผู้อื่นที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสผู้อื่นและตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นของกลุ่มและคาดคะเนถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้ ได้แก่ การเข้าใจผู้อื่น (Understanding others) คือมีความสามารถในการรับความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น การพัฒนาผู้อื่น (Developing others) หมายถึงสามารถทราบถึงข้อควรปรับปรุงของผู้อื่นและการส่งเสริมพัฒนาตามความรู้

ความสามารถของเขา การมีจิตใจใฝ่บริการ (Service orientation) หมายถึงการรับรู้ คาคณะเนถึงความต้องการของผู้มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (Leaving diversity) หมายถึงการให้โอกาสผู้อื่น มองเห็นความเป็นไปได้จากการมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ถือเขาถือเรา และตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นในกลุ่ม (Political awareness) หมายถึงความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นของกลุ่ม และทราบความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

5. ทักษะทางสังคม (Social skill) เป็นความคล่องในการติดต่อกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ดี โดยสามารถโน้มน้าวบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล แนบเนียนและได้ผล มีทักษะในการสื่อสารและการบริหารจัดการกับข้อขัดแย้ง มีความเป็นผู้นำ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สร้างพันธะความผูกพัน เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย สร้างสมรรถนะของทีมงานเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือ ได้แก่ การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น (Influence) หมายถึงกลยุทธ์ในการโน้มน้าวบุคคลอื่นอย่างได้ผล การสื่อสาร (Communication) หมายถึงการมีทักษะในการสื่อสาร คือสามารถสื่อสารได้ชัดเจน ถูกต้องนุ่มนวล น่าเชื่อถือ การบริหารข้อขัดแย้ง (Conflict management) หมายถึงการเจรจาแก้ไขข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม ความเป็นผู้นำ (Leadership) หมายถึงสามารถแนะนำและเป็นตัวอย่างให้บุคคลหรือกลุ่มได้ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change catalyst) หมายถึงสามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี การสร้างพันธะผูกพัน (Building bonds) คือการสร้างสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การร่วมมือร่วมใจ (Collaboration cooperation) หมายถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และการให้ความร่วมมือ และการสร้างทีมงาน (Team capabilities) หมายถึงการสร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย

จากการที่นักจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ ที่จะส่งผลร่วมกับสติปัญญา ทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จและมีความสุข ปัจจุบันนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เน้นการพัฒนาทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ก็แสดงว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดในการใช้อารมณ์ได้ดี จะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้วมีความสุขด้วย วีระวัฒน์ บันนิตามัย (2542) ได้สรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาไว้ว่า พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาด (Practical Intelligence) ที่จะเอื้อต่อความสำเร็จในวิชาชีพในการบริหารและในชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การครองตน (Managing self) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองในแต่ละวันให้บรรลุเป้าหมายได้ผลผลิตสูงสุด เช่น การจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำการ

กระตุ้นชี้แนะตนเองให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง กล้าเสี่ยง ไม่ย่อท้อ
รู้ขีดความสามารถและศักยภาพของตนเองดี

2. การครองคน (Managing others) หมายถึง ทักษะความรู้ในการบริหารผู้ใต้บังคับ
บัญชาและความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มอบหมายงานให้ทำตรง
กับทักษะความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ให้รางวัลตามผลงานที่ปฏิบัติ

3. การครองงาน (Managing career) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงาน มี
ความตระหนักในการที่จะสร้างผลกระทบที่ดีแก่สังคม องค์การประเทศชาติได้อย่างไร จะสร้าง
ชื่อเสียงเกียรติภูมิของตนได้อย่างไร จัดความสำคัญจำเป็นของตนให้สอดคล้องกับสิ่งที่องค์
การให้ความสำคัญ ไน้มน้าวผู้ที่เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญเห็นดีงามด้วย

อย่างไรก็ดีได้มีผู้เสนอแนะองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้อย่างหลากหลาย
หลาย แต่โดยรวมแล้วแก่นของเนื้อความก็จะไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนของประเทศไทย
กรมสุขภาพจิต (2543: หน้า 55-56) ได้จำแนกองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็น
3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่างๆดังต่อไปนี้

1. ดี หมายถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองและ
รู้จักเห็นใจผู้อื่น สามารถแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม รู้จักให้และรับ รู้จักยอมรับผิดและ
ให้อภัย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ประกอบด้วย
ความสามารถต่อไปนี้

1.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง

1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้

1.1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม

1.2 เห็นใจผู้อื่น

1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น

1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น

1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

1.3 รับผิดชอบ

1.3.1 รู้จักให้ / รู้จักรับ

1.3.2 รับผิดชอบ / ให้อภัย

1.3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. เก่ง หมายถึงความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง มีแรงจูงใจ

สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเอง มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออกและแสดงความคิดเห็นที่ชัดเจนอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.1 รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง

2.1.1 รู้ศักยภาพของตนเอง

2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้

2.1.3 มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย

2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา

2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา

2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา

2.2.3 มีความยืดหยุ่น

2.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

2.3.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

2.3.3 แสดงความคิดเห็นที่ชัดเจนอย่างสร้างสรรค์

3. สุข หมายถึงความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขโดยมีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าในตนเอง มีความพึงพอใจในชีวิตและพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มองโลกในแง่ดี รู้จักผ่อนคลาย มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข และมีความสงบทางจิตใจ ประกอบด้วย

3.1 ภูมิใจในตนเอง

3.1.1 เห็นคุณค่าตนเอง

3.1.2 เชื้อมั่นในตนเอง

3.2 พึงพอใจในชีวิต

3.2.1 มองโลกในแง่ดี

3.2.2 มีอารมณ์ขัน

3.2.3 พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 มีความสงบทางใจ

3.3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข

3.3.2 รู้จักผ่อนคลาย

3.3.3 มีความสงบทางจิตใจ

โครงสร้างของความฉลาดทางอารมณ์จะต้องได้รับการปลูกฝัง และพัฒนาต่อเนื่องกันมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะจากการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมของบิดามารดาและผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด

ขีดหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยการให้โอกาสเด็กได้รับรู้ ตีความและแสดงอารมณ์ได้ ถูกต้อง การสอนให้เด็กจัดการอารมณ์ตนเอง รู้จักรอคอย มีวินัย ควบคุมอารมณ์ และเอาชนะ โดยการสร้างพฤติกรรมในทางบวก รู้จักเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น สร้างสัมพันธภาพหรือผูกมิตร กับผู้อื่นได้ นอกจากการอบรมเลี้ยงดูแล้ว การกระทำตนเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงให้เด็กได้เลียนแบบ การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่นำไปสู่ การเรียนรู้และเกิดทักษะการควบคุมอารมณ์ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นเป็น ผู้มีความสามารถทางอารมณ์ที่มีทั้ง ดี เก่ง และสุข อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับตนเอง และความสงบสุขของสังคมโดยรวม

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และนำเอาพลังแห่งอารมณ์และความรู้สึกเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ รวมถึง การพัฒนาระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ตนและอารมณ์ของตน สามารถจัดการบริหารอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ รับรู้ และเข้าถึงความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่นในลักษณะใจเขาใจเรา และมีทักษะทางสังคมในการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ควรมีลักษณะดังนี้คือ เป็นบุคคลที่สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเอง สามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายใน และรอคอย ตอบสนองความต้องการได้ สามารถเผชิญกับความคับข้องใจ และมีวิธีจัดการความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างดี สามารถที่จะแก้ปัญหาต่างๆได้อย่างราบรื่น สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆได้อย่างมีความสุข ทั้งที่บ้าน สถานศึกษา ที่ทำงาน และในสังคม (ทศพร ประเสริฐสุข, 2542)

วีรวัดณ์ บันนิตามัย (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้คือ เป็นผู้รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตน รู้จุดเด่นจุดด้อยในความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก และการแสดงออกของตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ และสถานการณ์ต่างๆ สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ท้อถอยง่าย แสดงความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึกความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีทักษะทางสังคมที่ดี สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน สามารถแก้ไขเหตุเฉพาะการณ์ต่างๆได้เป็นอย่างดี มีไหวพริบ สร้างความร่วมมือร่วมใจจากคนหลายๆฝ่ายได้ ดังได้สรุปไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สูง-ต่ำ (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542)

ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ สูง	ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ต่ำ
1.แสดงความรู้สึกของตนออกมาได้ชัดเจนตรงไปตรงมา	1.ไม่รับผิดชอบต่อความรู้สึกของตนแต่วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น
2.ไม่ถูกครอบงำโดยความรู้สึกในทางลบต่างๆ	2.บอกไม่ได้ว่าทำไมตนถึงคิดรู้สึกเช่นนั้น
3.สามารถอ่านภาษาท่าทางในการสื่อสารได้ดี	3.กล่าวหาโจมตีตำหนิตัดสินทำลายขวัญกำลังใจผู้อื่น
4.ชีวิตผานจากเหตุผลความเห็นจริงตรรกะความรู้สึกและสามัญสำนึกอย่างได้ดุล	4.มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความเข้าใจ
5.พึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอิสระด้านการใช้เหตุผลทางจริยธรรม	5.บุ่มบ่ามทึบทักมักคิดแทนผู้อื่น เช่น ผมคิดว่าคุณ....
6.สร้างแรงจูงใจที่ดีให้เกิดภายในตนได้	6.แสดงความไม่ซื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด
7.สามารถนำภาวะอารมณ์ของตนกลับคืนสู่สภาวะปกติได้	7.พูดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
8.มองโลกในแง่ดีไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคหรือปัญหา	8.ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่บางทีก็แสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งเล็กๆ น้อยๆ
9.สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น	9.ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำไม่ตรงกัน
10.ไม่ถูกครอบงำโดยความกลัวหรือความวิตกกังวล	10.ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้นให้อภัยคนไม่ได้
11.สามารถระบุนิสัย/ภาวะอารมณ์ทางลบต่างๆที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะนั้นได้	11.ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
12.รู้สึกเป็นธรรมชาติเมื่อพูดเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดต่างๆ	12.ยึดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่างๆให้คู่ฟัง/คนอื่น
13.ชีวิตไม่ถูกชี้นำโดยอำนาจความร่ำรวย เกียรติ ศักดิ์ศรีตำแหน่ง ชื่อเสียงหรือการได้รับการยอมรับ	13.เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตนเองไม่ได้
14.กล้าเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาไม่พยายามแทรกความคิดไว้ในความรู้สึกของตนเอง	14.ไม่ได้ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
15.มองหาแง่มุมที่ดีจากภาวะอารมณ์ในทางลบหรือในสถานการณ์อันเลวร้าย	15.พูดออกมาโดยไม่คิดถึงหัวอกผู้อื่น
16.แยกแยะสิ่งที่เป็นความคิดออกจากความรู้สึกได้	16.ยึดมั่นในความคิดความเชื่อของตนเองใจไม่เปิดกว้าง
	17.เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี พูดขัดจังหวะบั่นทอนขวัญและกำลังใจคู่สนทนา ไม่คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟัง
	18.ใช้ภูมิปัญญาของตนวิพากษ์ตำหนิผู้อื่นว่าตนฉลาดเหนือกว่าผู้อื่น ไม่สนใจคนอื่นจะมองตนอย่างไร

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542) ก็ได้อธิบายถึงบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะต่างๆ ดังนี้คือ เป็นผู้รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง สามารถควบคุมตนเองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม มีสติที่สามารถรับรู้และตระหนักรู้ได้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร รู้สึกอย่างไร ตลอดจนสามารถรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม มีพลัง มีแรงบันดาลใจที่จะกระทำให้หนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต สามารถอดทนอดกลั้นต่อสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถเผชิญต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนทำให้ปรับตัวไม่ได้ มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความจริงใจและซื่อสัตย์

ข้อมูลจาก EQ Institute homepage (2005) ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำไว้คือ ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงเป็นผู้ที่สามารถแสดงความรู้สึกของตนเองได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา ไม่ปิดบังความรู้สึก และไม่กลัวที่จะแสดงความรู้สึก ไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ทางด้านลบเช่น ความกลัว ความกังวล ความรู้สึกผิด ความสิ้นหวัง ท้อแท้ มีความสมดุลระหว่างความรู้สึกกับเหตุผล และความรู้สึกกับความจริง สามารถแยกแยะความรู้สึกที่หลากหลายที่เกิดขึ้นกับตนเอง สามารถพูดถึงความรู้สึกของตนเองได้อย่างง่ายดาย มีสภาวะอารมณ์ที่ยืดหยุ่นได้ มีแรงจูงใจภายใน และสามารถอ่านภาษากายของผู้สื่อสารด้วยได้ ส่วนผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ จะเป็นผู้ที่ไม่รับผิดชอบความรู้สึกของตนเอง กล่าวโทษตำหนิตนเองและบุคคลอื่น ไม่สามารถบอกความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ใช้ความคิดของตนเองตีความ วิเคราะห์ผู้อื่น ไม่ตระหนักถึงผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อื่น บ่อยครั้งที่จะใช้ประโยคที่ว่า "ฉันคิดว่าคุณเป็น..." และยึดติดกับความเชื่อของตน ไม่ยอมรับข้อเท็จจริงใหม่ๆ มองโลกในแง่ร้าย บ่อยครั้งที่รู้สึกไม่มั่นคง ผิดหวัง ขมขื่น ไม่พอใจ ไม่สามารถยอมรับความผิดหรือแสดงความเสียใจ ขาดการพิจารณาถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำใดๆ ขาดความเห็นอกเห็นใจ เมตตาสงสารผู้อื่น หลีกเลี่ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ค้นหาความสัมพันธ์จากสิ่งอื่นทดแทน เช่น สิ่งของอื่นๆ เพื่อสร้างจินตนาการของตนเอง เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี ชอบพูดรบกวน ขาดอารมณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้สึกหงุดหงิดกับสิ่งรอบตัว แสดงความรู้สึกเกินความจริงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

พฤติกรรมของมนุษย์

ความหมายของคำว่า "พฤติกรรม" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 768) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความประพฤติ

การกระทำ หรือ อากาที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิด และความรู้สึก เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า ส่วนในทางจิตวิทยาให้ความหมายคำว่า "พฤติกรรม" หรือที่ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Behavior" หมายถึงการกระทำ การแสดงออกกับปฏิกิริยาของอินทรีย์ (Organism) ทั้งในส่วนที่เจ้าของพฤติกรรมเองเท่านั้นที่รู้ได้ และในส่วนที่บุคคลอื่นอยู่ในวิสัยที่จะรู้ได้ จึงได้มีการจำแนกพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (ไพบูลย์ เทวรักษ์, 2537)

1. **พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior)** คือพฤติกรรมที่เจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ บุคคลอื่นที่มีเจ้าของพฤติกรรมไม่สามารถที่จะรับรู้ได้โดยตรงถ้าไม่แสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก บุคคลอื่นจะรู้พฤติกรรมภายในของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ก็โดยสันนิษฐานหรือคาดเดาเอาเองเท่านั้น แต่ถ้าหากมีพฤติกรรมภายนอกปรากฏออกมา ก็จะทำให้บุคคลอื่นมีข้อมูล (Data) ประกอบการสันนิษฐานถึงพฤติกรรมภายในได้ดียิ่งขึ้น พฤติกรรมภายในนั้นเป็นกระบวนการทำงานของสมอง (Mental process) ซึ่งหมายถึงขั้นตอนการทำงานของสมองในรูปแบบต่างๆมากมาย เช่น การคิด การตัดสินใจ ค่านิยม และ แรงบันดาลใจ เป็นต้น

2. **พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior)** คือพฤติกรรมที่บุคคลอื่นนอกเหนือจากเจ้าของพฤติกรรมสามารถที่จะรู้ได้ และบางพฤติกรรมเจ้าของพฤติกรรมเองยังไม่รู้ด้วยซ้ำไป พฤติกรรมภายนอกนั้น บุคคลอื่นจะรู้ได้ต้องอาศัยการสังเกต (Observation) ไม่ว่าจะใช้ประสาทสัมผัสหรือใช้เครื่องมือ (Instrument) ช่วยในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูล

ปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรม

การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมต่างๆออกมานั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในตัวบุคคลนั้นๆ กับการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก โดยที่ปัจจัยภายในตัวบุคคลจะเป็นสิ่งที่ทำให้แต่ละคนมีการตอบสนองหรือพฤติกรรมแตกต่างกันไปในขณะที่ปัจจัยหรือสิ่งเร้าภายนอกเหมือนกัน (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2546) ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมบุคคลมีดังต่อไปนี้ (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, ทศนา สุริยธนาภาส, วลัยนิภา ฉลาดบาง และ ประภากร ไหล่ทองคำ, 2542)

1. **ปัจจัยทางชีววิทยา** พื้นฐานของพฤติกรรมด้านนี้ มุ่งไปที่ส่วนที่เป็นสรีรวิทยาและกายภาพของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรม ได้แก่ ระบบประสาท ระบบต่อม และระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ซึ่งระบบทั้งสามของร่างกายจะทำงานร่วมกันเพื่อให้ร่างกายได้มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าออกมาเป็นพฤติกรรมต่างๆ ได้แก่ การยิ้ม การแสดงสีหน้าพอใจ การโบกมือหรือยกมือทักทาย การเดินหนีเมื่อไม่พอใจ เป็นต้น

2. **ปัจจัยทางสังคมวิทยา** พื้นฐานของพฤติกรรมด้านนี้ มุ่งไปที่ด้านสิ่งแวดล้อมสภาพสังคม ชุมชน ต่างๆซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มคน ลักษณะการประกอบอาชีพ รูปแบบการ

ดำเนินชีวิต และรูปแบบวิธีการในการอยู่ร่วมกัน การมีกิจกรรมต่างๆในสังคมร่วมกันจากการที่มีสถาบันทางสังคมเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติตามแนวทาง กฎ ระเบียบ หรือ ค่านิยมของกลุ่ม สถาบันสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น

3. ปัจจัยทางจิตวิทยา ความคิดและความรู้สึกเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา เป็นการทำงานของจิตใจซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่ทำงานสัมพันธ์กับร่างกาย ผู้ที่มีอารมณ์มั่นคง มีความอดทน รู้จักควบคุมอารมณ์ ก็จะสามารถควบคุมการมีปฏิกิริยาตอบสนองของตนได้อย่างเหมาะสม ทำให้เป็นผู้มีพฤติกรรมเหมาะสม ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ใช้อารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่มีการควบคุมอารมณ์ ก็จะทำให้มีพฤติกรรมการแสดงออกตามแต่อารมณ์ และความรู้สึกจะพาไป และทำให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

4. ปัจจัยทางจริยธรรม พื้นฐานของพฤติกรรมด้านนี้มุ่งไปที่ความเหมาะสมของพฤติกรรมในการแสดงออก จริยธรรมหมายถึง การมีความรู้ เจตคติ และ พฤติกรรมไปในทางที่สังคมส่วนรวมยอมรับ โดยที่จริยธรรม คุณธรรม เป็นสิ่งที่ช่วยขัดเกลาจิตใจ อารมณ์ ให้เป็นไปในทางบวก มองโลกในแง่ดี และส่งผลให้เป็นผู้มีพฤติกรรมเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับในสังคม

พฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าพฤติกรรมหมายถึงการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า การแสดงออกนั้นอาจจะออกมาในลักษณะที่เป็นที่ยอมรับ เหมาะสม หรือ อาจจะออกมาในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับ หรือไม่เหมาะสม ซึ่งถ้าจำแนกแบบง่าย ๆ ก็จะสามารถแบ่งพฤติกรรมการแสดงออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมที่เหมาะสม และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พฤติกรรมที่เหมาะสม หรือการแสดงออกที่เหมาะสมได้รับการจำแนกออกเป็น 5 ชนิด ดังนี้ (หลุยส์ จำปาเทศ, 2533)

1. การแสดงออกในเหตุการณ์ทั่วไป (Basic assertion) เป็นการแสดงออกโดยตรงถึงความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดเห็นตามสิทธิ โดยไม่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคมอื่นๆ การแสดงออกเช่นนี้ได้แก่ การเชื่อเชิญ การชักชวน การโฆษณา การรอคอย การแสดงการปลอบใจ เห็นใจ การขอความช่วยเหลือ การนอบน้อม เป็นต้น

2. การแสดงออกถึงความเห็นใจ (Empathic assertion) เป็นการแสดงแบบเอาใจเขามาใส่ใจเราเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้สึก ความต้องการที่มีอยู่ให้คู่สนทนาทราบ ซึ่งการแสดงออกแบบนี้จะสัมพันธ์กับการแสดงออกของคู่สนทนามากกว่าการแสดงออกแบบ

ธรรมดา ซึ่งจะประกอบไปด้วยการยอมรับสถานการณ์ หรือความรู้สึกของคู่สนทนาตามที่เขาบอก หรือ เล่าให้ฟัง การยอมรับในสิทธิของตนเองและผู้อื่น จำเป็นต้องคำนึงถึงเสมอ

3. การแสดงออกที่ค่อนข้างรุนแรงมากขึ้น (Escalating assertion) เป็นการแสดงออกที่แสดงถึงความเข้มแข็งหรือรุนแรงขึ้นกว่าปกติไปเรื่อยๆ อาจมีอารมณ์ และเนื้อหาค่อนข้างไปทางลบบ้าง เป็นเป้าหมายเพื่อคอยสนองบุคคลที่บุกรุกสิทธิมากเกินไป ระดับของการแสดงออกจะค่อยๆเพิ่มความรุนแรงขึ้นกว่าธรรมดา แข็งกร้าวขึ้น แต่มิใช่เป็นการก้าวร้าว การแสดงออกแบบนี้ มีเป้าหมายที่จะเรียกรังสีทิ หรือ ปฏิเสธอย่างตรงไปตรงมา

4. การแสดงออกแบบเผชิญหน้ากับความจริง (Confrontive assertion) ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการหยุดการกระทำของผู้อื่น โดยการปรึกษากันหรืออธิบายการกระทำของผู้อื่นว่าทำอะไร แสดงออกมาอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามความจริงโดยไม่ได้เป็นการประเมิณผลของผู้พูด อันจะทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้ความต้องการ รู้ข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจแก้ปัญหา ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างกันดีขึ้น

5. การแสดงออกโดยเปลี่ยนสรรพนามเป็น "ฉัน" ("I" language assertion) เป็นการพูดถึงความรู้สึกส่วนตัวของเราแทนที่จะใช้คำว่า "คุณ" (You) เป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ แต่ใช้คำว่า "ฉัน" เพื่อแสดงความรู้สึกความคิดเห็น หรือความต้องการส่วนตัวโดยไม่ทำให้คู่สนทนาได้รับความไม่สบายใจในเชิงของการตำหนิหรือคุกคามสิทธิ และความรู้สึกส่วนตัวของเขา

พฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม (Non-assertive behavior) เป็นลักษณะของบุคคลที่ไม่กล้าแสดงออกเลย หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว ลักษณะของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับกรณีที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อได้อย่างจริงใจ และตรงไปตรงมา ลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าวอาจนำไปสู่การเข้าใจผิดได้ เนื่องจากการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมมักจะมีการสื่อสารด้วยลักษณะที่มีความขัดแย้งกัน ซึ่งอาจจะเป็นการขัดแย้งระหว่างคำพูดกับท่าทาง เช่นหลบตาเมื่อบอกว่าเห็นด้วย หรือแสดงท่าทางลังเล เป็นต้น

ส่วนพฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive behavior) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเรียกรังสีทิแห่งตนโดยไม่สนใจว่าจะไปก้าวร้าวสิทธิของผู้อื่นหรือไม่ ซึ่งการแสดงออกจะเป็นในลักษณะของการข่มขู่ บีบบังคับเรียกรังสีทิ หรือ ลักษณะของการแสดงออกที่รุนแรง ผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นมักจะให้ความสนใจน้อยมากหรือไม่ให้ความสนใจเลยต่อความรู้สึกและสิทธิของบุคคลที่เป็นเป้าหมายของความก้าวร้าว นอกจากนี้บุคคลที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว มักจะรับผิดชอบน้อยมากต่อผลที่เกิดจากการกระทำของเขา

พฤติกรรมกรรมการแสดงออกของพยาบาล

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์พยาบาลและปรารถนาที่จะให้นักศึกษาพยาบาล ที่จะจบไปเป็น พยาบาลวิชาชีพต่อไปในอนาคต มีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป พฤติกรรมของพยาบาลที่พบมีทั้งในแบบที่เหมาะสม ไม่เหมาะสม และพฤติกรรมก้าวร้าวดังรายละเอียดต่อไปนี้

พฤติกรรมที่เหมาะสมของพยาบาล

Clark (1978) ได้กล่าวถึงการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมของพยาบาลเกี่ยวกับเรื่องของความอิสระ การควบคุมการใช้สิทธิ์ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่กิจกรรมต่างๆ และการติดต่อสื่อสารของพยาบาล ไว้ดังนี้

1. ความอิสระ หมายถึง อิสระของพยาบาลในการที่จะเปิดเผยตนเองด้วยคำพูดและการกระทำ พยาบาลสามารถใช้คำพูด ต่อไปนี้ "ดิฉันเองค่ะ" "นี่เป็นสิ่งที่ดิฉันคิด" "ดิฉันมีความรู้สึกเช่นนี้ค่ะ" และ "สิ่งนี้คือสิ่งที่ดิฉันต้องการค่ะ" ได้อย่างมั่นใจ

2. การควบคุม หมายถึง การตระหนัก และความรอบรู้ของพยาบาลในการควบคุมสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับพวกเขา โดยที่พวกเขาสามารถที่จะเลือกได้ว่า เมื่อไหร่ควรจะใช้วิธีการบังคับอย่างไร โดยเฉพาะที่เป็นการบังคับพฤติกรรมของตนเอง ไม่รวมการบังคับควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น

3. การใช้สิทธิของตนเอง ในฐานะที่พยาบาลเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นประชากรของโลกเช่นเดียวกับผู้อื่น พยาบาลสามารถที่จะใช้หรือเลือกใช้สิทธิ์ดังต่อไปนี้

3.1 สิทธิที่จะกระทำในสิ่งที่จะเป็นการเพิ่มศักดิ์ศรีให้แก่ตนเองโดยการใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะทางและพื้นฐานทางด้านวิชาการเป็นหลัก

3.2 สิทธิที่จะยอมรับในสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ และรับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับวิชาชีพด้วย

3.3 สิทธิที่จะทำงานท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อความเครียดทางร่างกายจิตใจ และสุขภาพ ให้น้อยที่สุด

3.4 สิทธิที่จะควบคุมในสิ่งที่เป็นกรปฏิบัติทางวิชาชีพ ภายในข้อจำกัดของกฎหมาย

3.5 สิทธิในการตั้งมาตรฐานการพยาบาล เพื่อให้ได้มาซึ่งการพยาบาลที่ดีเยี่ยม

3.6 สิทธิในการมีส่วนร่วม ในการจัดทำนโยบายที่มีผลต่อการพยาบาล

3.7 สิทธิในการมีบทบาททางสังคมและการเมืองในท่ามกลางพยาบาลและ การดูแลสุขภาพ

4. ความรับผิดชอบในหน้าที่และกิจกรรมต่างๆ เมื่อพยาบาลทราบถึงขอบเขตของ
การควบคุมและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับสิทธิ์ต่างๆแล้ว ความรับผิดชอบก็จะตามมา และความรับ
ผิดชอบของพยาบาลผู้มีพฤติกรรมเหมาะสมหมายถึง ความรับผิดชอบในการกระทำของตน
เอง ถึงแม้ว่าในระยะแรกๆ ของการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวจะต้อง
ประสบกับความวิตกกังวล และความไม่แน่ใจบ้างก็ตาม ก็จะต้องอดทนและพยายามฝึกตน
เองให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

พยาบาลที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้น นอกจากจะรู้จักใช้สิทธิ์ของตนแล้ว ยังต้อง
คำนึงถึงการเคารพสิทธิของความเป็นบุคคลของผู้อื่นร่วมด้วย และยอมรับว่าพวกเขา
จะไม่ใช่มุขนะ หรือผู้ถูกต้องเสมอไป ส่วนหนึ่งของพฤติกรรมประเภทนี้ก็คือความต้องการที่จะ
ทราบ และยอมรับความจำกัด และความเข้มแข็งของบุคคล ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความ
กระตือรือร้นในชีวิต ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมซึ่งจะนั่งอยู่เบื้องหลัง และ
รอคอยสิ่งที่จะเกิดขึ้นเสมอๆ นอกจากนี้ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้นยังเป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมาย
และทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพื่อความสำเร็จอนาคต

5. การติดต่อสื่อสารที่ดี การเป็นพยาบาลผู้ที่มีพฤติกรรมเหมาะสมจะต้องมีการติด
ต่อสื่อสารชัดเจน และสอดคล้องกันทั้งคำพูดและภาษาท่าทางด้วย ถ้าการติดต่อสื่อสารไม่ชัดเจน
ไม่สอดคล้องกันทั้งคำพูดและภาษาท่าทางแล้วจะนำมาซึ่งข่าวสารที่ไม่ชัดเจน เป็นการ
ยากที่จะทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม

สำหรับการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมในการพยาบาล สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็
คือการวางเป้าหมาย การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่างๆ อย่างชัดเจน และสอดคล้องต้อง
กันทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทางตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ
ของตนเองด้วย

ลักษณะของพยาบาลผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นผู้ที่มีความสามารถดังต่อไปนี้
(Clark, 1978)

1. สามารถตั้งเป้าหมายทั้งระยะสั้นและระยะยาวเพื่อตนเองในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เช่น ผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน ผู้บริหาร ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าของวิชาชีพ
2. เผชิญกับปัญหาต่างๆที่ต้องรับผิดชอบโดยไม่หาทางหลีกเลี่ยงปัญหานั้นๆ ทั้งนี้เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะต้องการแสดงถึงความปรารถนาและความต้องการให้ผู้อื่นทราบ โดยไม่คาดหวังว่าผู้อื่นจะอนุโลมตามหรือเห็นด้วยหรือไม่ และสามารถที่จะพูดถึง

152.4
น ๕23 ๖

200734

ปัญหาในประเด็นต่างๆ ได้ ด้วยความยุติธรรม ซึ่งเป็นวิธีการกระทำที่เพิ่มความเคารพในตนเองให้มากยิ่งขึ้น

3. เป็นผู้ที่สามารถเพิ่มความเคารพตนเองให้มากขึ้นได้ โดยการพูดและการกระทำที่ตรงกับเป้าหมายอย่างชัดเจน และเป็นผู้เห็นความสำคัญของความสามารถและการเรียนรู้ทั้งของตนเองและผู้อื่น จึงมักไม่ต้องการควบคุมหรือเรียกร้องความต้องการจากผู้อื่น ถึงแม้ว่าอาจจะรู้สึกผิดหวังบ้าง เมื่อไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็จะไม่เกิดความรู้สึกผิดโดยปราศจากเหตุผล

4. ทราบถึงสิทธิส่วนบุคคลที่ตนมี และในฐานะที่เป็นพยาบาล ซึ่งต้องตระหนักว่าพยาบาลมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพจากผู้อื่น พยาบาลประเภทนี้จะยืนขึ้นต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองโดยปราศจากการละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือมีความวิตกกังวลจนเกิดควรร หรือกลัวผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง ด้วยความตระหนักถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเหตุให้พยาบาลต้องกำหนดขอบเขต หรือจำกัดสิ่งที่เข้ามาขัดจังหวะในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างงานให้สมบูรณ์ และเป็นไปตามแผนการที่วางไว้ และช่วยป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาเหยียบย่ำสิทธิของพยาบาล ดังนั้นจะเห็นว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมของพยาบาล จึงไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาระหว่างบุคคลต่างๆ ไป หรือแก้ปัญหาคำสั่งที่ยากลำบาก แต่เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเผชิญกับปัญหา และความยากลำบากในการทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. เคารพในสิทธิ ความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้อื่น ดังนั้นพยาบาลที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม จะเปลี่ยนการกระทำจากการพยายามที่จะควบคุมผู้อื่น (ความก้าวร้าว) หรือให้ผู้อื่นควบคุม (โอนอ่อนโดยการนิ่งเฉย/การหลีกเลี่ยง) มาเป็นการเลือกว่าเมื่อไหร่ และด้วยวิธีอย่างไรที่จะควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

6. สามารถเสี่ยงกับการสูญเสียรูปแบบเก่าๆ ที่ไม่คุ้นเคยมาก่อนในขณะที่กำลังใช้พฤติกรรมที่เหมาะสมอยู่ แต่พยาบาลผู้มีพฤติกรรมประเภทนี้ก็ยินดีเสี่ยงกับสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นเพราะถือว่าที่ได้มีปฏิริยาได้ตอบต่างๆ เป็นเพราะผู้อื่นยังไม่เคยชินกับการแสดงออกของพยาบาลผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม

7. สามารถเลือกที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ถูกต้องกับสถานการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย เพราะอาจเป็นไปได้ว่า ไม่มีบุคคลใดเลยที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ตลอดเวลา และในทุกๆ สถานการณ์ ดังนั้นการเลือกแสดงพฤติกรรมประเภทนี้ให้ถูกต้องกับบุคคลบางคน หรือสถานการณ์บางสถานการณ์ จึงเป็นลักษณะเฉพาะของพยาบาลผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น พยาบาลบางคนอาจพบว่า เป็นการง่ายที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมกับแพทย์ แต่อาจจะพบว่าเป็นการยากลำบากจนไม่อยากจะอดทนกับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับผู้ช่วยพยาบาลซึ่งเป็นผู้ที่มีความกลัวและเหนียมอาย

พยาบาลบางกลุ่มอาจจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมประเภทนี้ได้กับผู้ร่วมงาน แต่ไม่สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวกับผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น ผู้ตรวจการ หรือครูอาจารย์ เป็นต้น แต่พยาบาลผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมจะพยายามฝึกฝนตนเอง ให้เป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมประเภทนี้ให้กับบุคคลทุกระดับอย่างถูกต้องกาลเทศะด้วยพื้นฐานของเหตุผลและความเคารพในสิทธิของตนเองและของผู้อื่น

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพยาบาล

พยาบาลผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการแสดงออกนี้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะพฤติกรรมทั้งสองรูปแบบมีลักษณะตรงกันข้ามกับพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพยาบาลที่พบ คือ (Clark, 1978)

1. มักมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ต่างๆ ในบางครั้งอาจมีแนวโน้มที่จะกระทำสิ่งที่เกินกว่าเหตุ และรุนแรง จนกลายเป็นความก้าวร้าวขึ้น กับสถานการณ์อื่นๆ หรือในสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้นพยาบาลประเภทนี้จึงมักปล่อยให้แพทย์ ผู้ป่วย ผู้ร่วมงาน นักวิชาการ และผู้บริหาร เป็นผู้กำหนดสิทธิและการกระทำของพวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงนำมาซึ่งความรู้สึกไม่เพียงพอในสิ่งที่ต้องการ และไม่มี ความมั่นใจในชีวิตการทำงาน ก่อให้เกิดความเจ็บใจตนเองและผู้อื่นในที่สุด ความเจ็บใจนั้นจะกลายเป็นความเศร้า ต่ำหนืดตนเอง ลงโทษตนเอง และกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์

2. มักเป็นผู้ยินยอมไม่ต่อต้านเสียมากกว่าที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ โดยมีอุดมคติประจำใจว่า "อย่าก่อให้เกิดความผิดใจกันขึ้น" พยาบาลประเภทนี้จะให้ผู้อื่นเป็นผู้เลือกสิ่งต่างๆ ให้ ตัดสินใจให้ และแม้กระทั่งพูดแทนให้ มีแนวโน้มที่จะชอบแก้ตัว เกิดความรู้สึกผิดเกิดความกลัว และเป็นผู้ที่พร้อมที่จะอยู่เบื้องหลัง เพราะกลัวการเผชิญหน้าและข้อขัดแย้งต่างๆ มักจะเลือกวิธีง่าย ๆ ในการปฏิบัติงานโดยไม่พิจารณาปัญหาต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ประกอบกันไป

3. มักเห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้อื่นและรับวิธีการแก้ปัญหาของผู้อื่นมาใช้มากกว่าที่จะคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4. เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่เป็นมิตร และมีความก้าวร้าวได้ โดยที่พฤติกรรมดังกล่าวอาจปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน หรือไม่ชัดเจนก็ได้ ซึ่งพฤติกรรมทั้งไม่กล้าแสดงออก และก้าวร้าวนั้นจะเป็นพฤติกรรมที่เป็นปฏิริยาต่อต้านมากกว่าที่จะเป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และพฤติกรรมที่แฝงไว้ซึ่งความไม่มั่นคง ในการติดต่อสื่อสารเพื่อจะบอกความต้องการของผู้ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวอย่างอ้อมๆ รวมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบส่วนบุคคลที่มีต่อการกระทำและความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

5. เป็นผู้ที่ไม่แสดงออกซึ่งความรู้สึกโกรธและขุ่นเคืองที่อาจเกิดขึ้นได้โดยตรง ผลของอารมณ์โกรธที่ถูกเก็บกดไว้ของพยาบาลประเภทนี้คือ ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เคารพในตนเอง ได้รับความเจ็บปวดทรมานใจเพิ่มขึ้น หรือการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ลดน้อยลง และอาจเป็นผู้ทำให้ผู้อื่นรู้สึกต่ำต้อย หรือขัดขวางไม่ให้ผู้อื่นประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยการหน่วงเหนี่ยวหรือต่อต้านอย่างเงิบ ๆ หรืออาจขัดขวางพยาบาลอื่น ๆ ไม่ให้มีโอกาสได้เป็นตัวของตัวเอง

6. เป็นผู้ที่มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ทำให้ผู้อื่นต้องเดาถึงความเห็นและความต้องการของพวกเขาอยู่เสมอๆ บางครั้งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้โดยที่พยาบาลไม่สามารถจะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างชัดเจนนั้น อาจเป็นเพราะการใช้ภาษาพูด และภาษาท่าทางไม่สอดคล้องต้องกัน เช่น คำพูดอาจจะแสดงถึงความเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก แต่ระดับเสียง หรือการแสดงออกทางสีหน้า อาจแสดงถึง ความเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือพฤติกรรมก้าวร้าวก็ได้ ดังนั้นพยาบาลที่มีพฤติกรรมไม่แสดงออก อาจเกิดความรู้สึก โกรธ ผลลัพธ์ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือโกรธตนเองเพราะไม่สามารถที่จะแสดงความคิด และความรู้สึกออกมาได้ตรงกับความเป็นจริงดังที่พวกเขาต้องการ ซึ่งความโกรธจะเกิดขึ้นได้บ่อยกับพยาบาลประเภทนี้ เพราะพวกเขาต้องการอยู่ในฐานะที่ต้องพยายามตีความหมายของปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้อื่นที่มีต่อการสื่อสาร (ที่ไม่ชัดเจน) ของพวกเขาว่า ทำไมผู้อื่นจึงโกรธ หรือแสดงอาการเหมือนสับสนเขาเช่นนั้น

นอกจากนี้ Clark ยังได้กล่าวถึงพฤติกรรมก้าวร้าว ของพยาบาลเอาไว้ด้วย โดยกล่าวว่าพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นพฤติกรรมที่มีรากฐานของความพยายามที่จะควบคุม หรือเรียกร้องความต้องการจากผู้อื่น เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และพฤติกรรมดังกล่าวมีผลต่อการกระทำของผู้ที่เป็นเจ้าของพฤติกรรมดังนี้คือ

1. มักเป็นผู้ที่ แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกต่างๆ ไปในด้านลบ เช่น ลงโทษ ชุกรรโทษ ทำลายชื่อเสียง เรียกร้องความต้องการจนเกินไป หรือมีความไม่เป็นมิตรต่อผู้อื่น มักจะละเมิดหรือไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ไม่เคยแสดงความรู้สึกห่วงใย อารมณ์ต่อความรู้สึกของผู้อื่นเลย นอกจากความรู้สึกของตนเอง

2. เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของพวกเขาเพียงเล็กน้อย จุดสำคัญที่เป็นลักษณะเด่นก็คือ ชุคคามผู้อื่น โดยการใช้อำนาจที่แสดงอารมณ์โกรธโจมตี หรือวิจารณ์ผู้อื่นให้เสียหาย หรือทำให้ได้ขาย และทำให้รู้สึกผิดอีกด้วย ส่วนในด้านภาษาท่าทางนั้นพยาบาลผู้ก้าวร้าว จะแสดงออกไปในรูปของการข่มขู่ผู้อื่น เช่น ทำหน้าอ ถลึงตา ใสผู้อื่น กำหมัดกวัดแกว่งเป็นพัก ๆ ชี้นิ้วและแม้กระทั่งทำร้ายร่างกายผู้อื่น

3. มีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ตรงข้ามกับผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมมักใช้การสื่อสารข่าวสารที่ใช้คำว่า "ดิฉัน (ผม)" ขึ้นต้นในการพูด แต่ผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว มักใช้คำขึ้นต้นคือ "คุณ (เธอ)" บ่อยๆ และมีการตำหนิ การกล่าวหา และในที่สุด ผลของการเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวก็คือ ความชนะหรือบรรลุเป้าหมายโดยไม่คำนึงถึงคุณค่าของผู้อื่น

4. เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางด้านลบให้แก่ผู้อื่น เพราะการเรียกร้องของผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้อื่น จะทำให้ผู้ที่ถูกเรียกร้องบ่อยๆ เกิดความรู้สึกว่า ถูกทำลายศักดิ์ศรีหรือความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เกิดความอับอายตามมา

5. อาจเป็นผู้ที่มีความสามารถแสดงความก้าวร้าวอย่างอ้อมๆ เช่นการใช้ถ้อยคำเยาะเย้ยถากถางอย่างนุ่มนวล หรือมองด้วยสายตาทำร้าย การไม่ยอมจำนน หรือการต่อต้านอย่างเงี้ยบๆ แทนที่จะแสดงโดยตรงออกมาทางปฏิกิริยาต่างๆ ของร่างกาย และการกระทำของผู้ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวจะก่อให้เกิดผลลบในระยะยาวก็คือ ความบาดหมางในด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกของนักศึกษาพยาบาล

มีการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีลักษณะการแสดงออกที่สอดคล้องหรืออยู่ในประเภทของผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือมีความสับสน ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มีความวิตกกังวล หวาดกลัว เกิดความประหม่า ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเพราะกลัวถูกวิพากษ์วิจารณ์ และกลัวถูกหักคะแนน ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ป่วยและญาติ ไม่ได้รับความไว้วางใจจากแพทย์และพยาบาลร่วมทีม (วรรณา คงสุริยะนาวิณ, 2531) นอกจากนี้วัลภา ตันติสุนทร (2532) ได้สัมภาษณ์นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลอุตรดิตถ์พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีปัญหาการเรียนคือไม่กล้าถามเพราะอายเพื่อนและอาจารย์ และสุจินต์ ยมศรีเคน (2535) ได้ศึกษาปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาลกระทรวงสาธารณสุขในด้านต่างๆ พบว่า ด้านการเรียน นักศึกษาไม่กล้าซักถามอาจารย์ในเรื่องที่เรียน ไม่เข้าใจในด้านสังคม นักศึกษาไม่กล้าปรึกษาอาจารย์ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น รู้สึกประหม่าเมื่ออยู่ต่อหน้าสาธารณชน รู้สึกลำบากใจในการพูดคุยได้ตอบหรือสนทนากับผู้มีอาวุโสกว่า ไม่มีความมั่นใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีปัญหาในการคบเพื่อน ทำให้นักศึกษามีความเครียดและความกังวลใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาและความกระตือรือร้นในการทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่านักศึกษาพยาบาลมีปัญหาสุขภาพถึงร้อยละ 50 อาการที่แสดงออก ได้แก่ ปวดศีรษะบ่อยๆ ปวดท้องเป็นโรค

กระเพาะอาหาร ปวดท้องมากเวลามีประจำเดือน เป็นหวัด ภูมิแพ้และมลพิษ ปวดรอบๆ ตา ท้องอืดเฟ้อ ซึ่งอาการเหล่านี้เป็นการแสดงของภาวะความไม่สบายใจและภาวะตึงเครียดจาก ปัญหา จนทำให้นักศึกษาปฏิเสธและหลีกเลี่ยงปัญหาด้วยการแสดงออกหรือการตอบสนองใน ทางที่ไม่เหมาะสม (Lazarus, 1968) ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตัวนักศึกษาเองและกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติงาน และมีผลกระทบต่อการทำงานกับชีวิตที่มีค่าของมนุษย์

การที่นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีผลทำให้นักศึกษาพยาบาลไม่ กล้าแสดงสิทธิอันชอบธรรมของตนเอง หรือมีลักษณะการแสดงออกแบบประชิดประชันไม่ ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของตนเอง มีการหลีกเลี่ยงออกจากสถานการณ์ ไม่กล้า เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ ยอมทำตามความคิดเห็นของบุคคลอื่นอันจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง ในใจ มีการติดต่อสื่อสารที่ไม่ชัด การแสดงออกทางการใช้คำพูดและการใช้ท่าทางไม่สอด คล้องกันทำให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อสารความหมายและทำลายสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ระหว่างนักศึกษาพยาบาลกับผู้ป่วย และกับบุคลากรอื่นๆ ในทีมสุขภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดผล เสียในการให้รักษาพยาบาลผู้ป่วย และทำให้แผนการรักษาพยาบาลหรือการดูแลช่วยเหลือผู้ ป่วยไม่ประสบผลสำเร็จ และที่สำคัญพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่าง กายและจิตใจของตนเองด้วย ทำให้ชีวิตไม่สามารถดำเนินไปจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ได้

ปัจจัยทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมของบุคคล

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของความฉลาดทาง อารมณ์ หรือ อี. คิว. กันมาก โดยมีการศึกษาและรายงานอย่างสอดคล้องกันว่า ความฉลาด ทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสุขภาพจิต และการพัฒนาความฉลาดทาง อารมณ์มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะโยงไปถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่ ดีด้วย (กรมสุขภาพจิต, 2543) ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางครอบครัวกับพฤติ กรรมของบุคคล การศึกษาวิจัยที่ผ่านมามักจะให้ความสำคัญในเรื่องของการเลี้ยงดูกับพฤติ กรรมมากกว่า มีเพียงส่วนน้อยที่กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว จากการศึกษาของ กัลยา นาคเพ็ชร และ วรณเพ็ญ อินทร์แก้ว (2545) ผู้ที่มาจากครอบครัวขยายมีค่าเฉลี่ยของ คะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวเดี่ยว ไม่พบว่าค่าความฉลาดทาง อารมณ์แตกต่างกันในผู้ที่มีปัจจัยทางครอบครัวอื่นๆต่างกัน ซึ่งได้แก่ ลำดับที่เกิด จำนวนพี่ น้อง อาชีพและสถานภาพสมรสของบิดามารดา และผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด ซึ่งผลการวิจัยนี้ สามารถ เชื่อมโยงได้ว่าผู้ที่มาจากครอบครัวขยายน่าจะมีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมากกว่าผู้ที่มา จากครอบครัวเดี่ยว แต่อย่างไรก็ดี ยังไม่ได้มีการทดสอบทางสถิติที่จะใช้อ้างอิงอย่างเป็นทางการ

การได้ การศึกษาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมนั้น โดยมากเป็นการศึกษาที่จำเพาะว่าเป็นพฤติกรรมลักษณะใด เช่นพฤติกรรมการทำงาน การเรียน พฤติกรรมการตัดสินใจในการทำงาน เป็นต้น ฉัตรฤดี สุขปลั่ง (2543) ศึกษาเกี่ยวกับผลของเชาวน์อารมณ์ที่มีต่อคุณภาพของการให้บริการของพนักงานต้อนรับในโรงแรม พบความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูงระหว่างเชาวน์อารมณ์กับคุณภาพของการให้บริการ ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งประชัน จันทร์สุข (2544) ได้ทำการศึกษาไว้โดยกล่าวเพิ่มเติมรายละเอียดในด้านการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชในแต่ละด้านของนักศึกษา ได้แก่ ด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด การทำกลุ่มบำบัด และการสอนสุขศึกษา ซึ่งทั้ง 3 ด้านนี้มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษา ผู้ที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูง ก็เป็นผู้ที่มีคะแนนทักษะการปฏิบัติการพยาบาลในแต่ละด้านสูงด้วย ชลิดา รัตนชลธาร (2545) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของพยาบาลวิชาชีพกับพฤติกรรมการตัดสินใจในการทำงาน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้าน ดี เก่ง และสุข มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจในการทำงานด้านการแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ และการใช้นิสัยและความเคยชิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขเกี่ยวกับความภูมิใจในตนเอง ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจของพยาบาลในด้านการสร้างสรรค์ และการใช้นิสัยและความเคยชิน

โดยสรุปพบว่าลักษณะบางประการของครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล และความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่จำเพาะบางประการ แต่ยังไม่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางมากกว่านี้ในรายละเอียดของพฤติกรรมแสดงออกโดยทั่วไปว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับความฉลาดทางอารมณ์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอาจทำให้พอที่จะคาดเดาได้ว่าปัจจัยทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์น่าจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เหมาะสม และมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คำถามขั้นต่อไปคือการค้นหาตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลว่าจะเป็นตัวใดและมีอำนาจการทำนายมากน้อยอย่างไร การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะสามารถให้คำตอบในส่วนนี้ได้เป็นอย่างดี และจะสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการส่งเสริมหรือปรับปัจจัยทางครอบครัว และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องที่สุดที่จะสามารถช่วยส่งเสริมให้บุคคลได้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยครั้งนี้ศึกษาในกลุ่มของนิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 ซึ่งกำลังจะสำเร็จการศึกษาและจบออกไปปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ให้การรักษาและพยาบาล และเป็น

การทำงานที่เคียงข้างกับบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และแม้แต่ผู้ที่มารับ
บริการทั้งที่เป็นผู้ป่วยและเป็นญาติ ซึ่งผลการวิจัยนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการเป็นแนว
ทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์แก่ตัวนิสิตเองแล้ว ยังเป็นแนวทางให้กับสถาบันที่จัด
การศึกษาสำหรับนิสิตพยาบาลเพื่อใช้ในการเพิ่มหรือปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการ
สอนที่มุ่งเน้นพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้มากขึ้น อันจะเป็นการส่งผลให้นิสิตพยาบาลที่
จะเป็นพยาบาลต่อไปในอนาคตเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง และยังส่งผลให้เป็นผู้ที่มี
พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในสังคมอีกด้วย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey) หาความสัมพันธ์แบบสหสัมพันธ์ (correlation) และแบบการทำนายด้วยสมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression) เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ลักษณะประชากรและการกำหนดพื้นที่ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนิสิตพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ภาคปกติ) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จำนวน 270 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมดที่มีความเต็มใจและยินดีเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1. แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว

เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัวของประชากร ข้อมูลทั่วไปได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ชั้นปีที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน เป็นบุตรลำดับที่เท่าไรของครอบครัว และ ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก

ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะครอบครัว ได้แก่ ลักษณะการทำงานของบิดามารดา สถานภาพสมรสของบิดามารดา รายได้ครอบครัว ชนิดของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยในปัจจุบัน และบุคคลที่ส่งเสียให้การเลี้ยงดู

2. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (กรมสุขภาพจิต, 2547ก)

แบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทยอายุ 18-25 ปี ที่กรมสุขภาพจิตสร้างขึ้นสำหรับให้กลุ่มตัวอย่างอ่านข้อความและเลือกคำตอบที่คิดว่าตรงกับตัวเองมากที่สุด (self-report) ประกอบไปด้วยข้อคำถามจำนวนทั้งสิ้น 52 ข้อ จำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี จำนวน 18 ข้อ ได้แก่ การควบคุมตนเอง (ข้อ 1-6) การเห็นใจผู้อื่น (ข้อ 7-12) และความรับผิดชอบ (ข้อ 13-18)

ส่วนที่ 2 ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง จำนวน 18 ข้อ ได้แก่ มีแรงจูงใจ (ข้อ 19-24) การตัดสินใจและแก้ปัญหา (ข้อ 25-30) และ สัมพันธภาพ (ข้อ 31-36)

ส่วนที่ 3 ได้แก่ความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข จำนวน 16 ข้อ ได้แก่ ภูมิใจในตนเอง (ข้อ 37-40) พอใจในชีวิต (ข้อ 41-46) และสุขสงบทางใจ (ข้อ 47-52)

แบบประเมินนี้ประกอบด้วยข้อความทางบวกและทางลบโดยมีข้อความที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ทางบวก 28 ข้อ และทางลบ 24 ข้อ ซึ่งข้อที่เป็นข้อความในทางลบต้องให้คะแนนกลับกับข้อความในทางบวก (reverse score) ก่อนที่จะรวมคะแนน แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์แบ่งมาตราการประเมินเป็น 4 ระดับคือ

จริงมาก	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นตรงกับตัวท่านหรือตรงกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือความเข้าใจของท่านมากที่สุด
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นค่อนข้างตรงกับตัวท่านหรือตรงกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรือความเข้าใจของท่านมาก
จริงบางครั้ง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นตรงกับตัวท่านหรือตรงกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือความเข้าใจของท่านบางครั้ง
ไม่จริง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นไม่ตรงกับตัวท่านหรือไม่ตรงกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด หรือความเข้าใจของท่านเลย

ผู้ตอบแบบประเมินนี้จะต้องเลือกคำตอบเพียง 1 คำตอบ โดยใช้เครื่องหมาย \surd ลงในช่องที่กำหนดให้

การให้คะแนน เนื่องจากแบบประเมินนี้เป็นแบบประเมินที่มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ ดังนั้นการให้คะแนนจึงขึ้นอยู่กับข้อความดังนี้คือ

ข้อความที่แสดงถึงความฉลาดทางอารมณ์ด้านบวก

ถ้าเลือกช่องจริงมาก	ได้	4	คะแนน
ถ้าเลือกช่องค่อนข้างจริง	ได้	3	คะแนน
ถ้าเลือกช่องจริงบางครั้ง	ได้	2	คะแนน
ถ้าเลือกช่องไม่จริง	ได้	1	คะแนน

ข้อความที่แสดงถึงความฉลาดทางอารมณ์ด้านลบ

ถ้าเลือกช่องจริงมาก	ได้	1	คะแนน
ถ้าเลือกช่องค่อนข้างจริง	ได้	2	คะแนน
ถ้าเลือกช่องจริงบางครั้ง	ได้	3	คะแนน
ถ้าเลือกช่องไม่จริง	ได้	4	คะแนน

คะแนนรวมของความฉลาดทางอารมณ์จากแบบประเมินทั้งหมดจะหมายถึง ระดับความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม คะแนนรวมทั้งชุดยิ่งมากจะหมายถึงมีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูง และเมื่อแยกเป็นรายด้าน คะแนนรวมแต่ละด้านยิ่งมาก จะหมายถึงมีระดับความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้นๆสูง ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) อยู่ที่ .91 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบแอลฟาแต่ละด้าน (ดี เก่ง และ สุข) เท่ากับ .76 .79 และ .84 ตามลำดับ

3. แบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น (กรมสุขภาพจิต, 2547ข)

แบบประเมินนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับประเมินพฤติกรรมของวัยรุ่นที่กรมสุขภาพจิตดัดแปลงมาจาก Child Behavior Checklist (CBCL) ซึ่งพัฒนาโดย Robert Goodman จิตแพทย์ชาวอังกฤษ แบบสอบถามนี้ได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัยรุ่นไทยเพื่อคัดกรองพฤติกรรมก่อกวนแสดงออกในวัยรุ่นไทย เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบอ่านข้อความแล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับตัวเองมากที่สุด (self-report) ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งสิ้น 25 ข้อ จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 พฤติกรรมการแสดงออกทางสังคม จำนวน 20 ข้อ ได้แก่ พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ (5 ข้อ) พฤติกรรมไม่อยู่หนึ่ง (5 ข้อ) ปัญหาทางอารมณ์ (5 ข้อ) และปัญหาความ

สัมพันธ์กับเพื่อน (5 ข้อ) คะแนนรวมในส่วนนี้จะปงบอกถึงการมีพฤติกรรมการแสดงออกในสังคม

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพทางสังคม จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ พฤติกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการมีสัมพันธ์ภาพทางสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะไม่นับรวมคะแนนในส่วนนี้ (ข้อ 1, 4, 9, 7 และ 20)

แบบประเมินนี้ประกอบด้วยข้อคำถามที่แสดงพฤติกรรมในทางบวกและในทางลบ โดยมีข้อความที่ตรงข้ามและให้คะแนนกลับกับข้ออื่นๆอยู่ 5 ข้อ แบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่นแบ่งมาตรา การประเมินออกเป็น 3 ระดับคือ

จริง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นตรงกับตัวท่านหรือตรงกับความรู้สึกนึกคิดหรือความเข้าใจของท่านมากที่สุด
ค่อนข้างจริง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นตรงกับตัวท่านหรือตรงกับความรู้สึกนึกคิดหรือความเข้าใจของท่านมาก
ไม่จริง	หมายถึง	ข้อความในประโยคนั้นไม่ตรงกับตัวท่านหรือไม่ตรงกับความรู้สึกนึกคิดหรือความเข้าใจของท่านเลย

ผู้ตอบแบบประเมินจะต้องเลือกตอบเพียง 1 คำตอบโดยใส่เครื่องหมาย \surd ลงในช่องที่กำหนดให้ การให้คะแนนข้อความที่มีลักษณะพฤติกรรมแสดงออกทางบวกของวัยรุ่นทั้ง 20 ข้อ ให้คะแนนดังนี้

ไม่จริง	ให้	0	คะแนน
ค่อนข้างจริง	ให้	1	คะแนน
จริง	ให้	2	คะแนน

ส่วนอีก 5 ข้อที่มีข้อความแสดงถึงพฤติกรรมในทางลบ (ข้อ 7, 11, 14, 21 และ 25) ให้คะแนนดังนี้

ไม่จริง	ให้	2	คะแนน
ค่อนข้างจริง	ให้	1	คะแนน
จริง	ให้	0	คะแนน

คะแนนรวมในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคม (ส่วนที่ 1) เป็นคะแนนรวมที่แสดงถึงพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่น โดยมีคะแนนอยู่ระหว่าง 0 – 40 คะแนนรวม ยิ่งน้อยจะหมายถึงมีพฤติกรรมการแสดงออกเหมาะสมมาก คะแนนรวมยิ่งมากจะหมายถึงมีพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมเหมาะสมน้อย ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินในส่วนนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) อยู่ที่ .72

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการดำเนินการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. เสนอขออนุญาตจากคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ในการขอเก็บข้อมูลจากนิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 และ 4 ในคณะพยาบาลศาสตร์
2. ชี้แจงเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ร่วมโครงการวิจัย และอธิบายให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยทราบถึงความสำคัญและวัตถุประสงค์ของโครงการ พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของแบบสอบถามและแบบประเมินทุกชุด จนเข้าใจดี โดยผู้ร่วมโครงการวิจัยสามารถที่จะขอถอนตัวหรือปฏิเสธการตอบแบบสอบถามและแบบประเมินได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใดๆ
3. ชี้แจงให้ผู้ร่วมโครงการวิจัยได้ทราบเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จะนำเสนอเป็นภาพรวม โดยไม่มีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลไม่ว่ากรณีใดๆ อย่างไรก็ดีผู้ร่วมโครงการสามารถขอผลคะแนนความฉลาดทางอารมณ์และคะแนนพฤติกรรมของตนเองเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนบุคคลได้
4. ขอความร่วมมือจากนิสิตพยาบาลภาคปกติ ชั้นปีที่ 3 และ 4 ในการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ด้วยความสมัครใจหลังจากที่เข้าใจขั้นตอน และวัตถุประสงค์ต่างๆเรียบร้อยแล้ว
5. ขอความร่วมมือจากนิสิตที่สมัครใจร่วมโครงการตอบแบบสอบถามและแบบประเมินทุกชุด โดยที่สามารถซักถามข้อความหรือข้อคำถามที่ไม่เข้าใจหรือสงสัยได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะถามด้วยตนเองหรือสอบถามทางโทรศัพท์ที่ผู้วิจัยได้ให้เบอร์โทรศัพท์ไว้แล้ว ผู้ร่วมโครงการวิจัยจะใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามและแบบประเมินทั้งหมดประมาณ 20-30 นาที

6. เมื่อได้รับแบบสอบถามและแบบประเมินกลับคืน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความครบถ้วนของข้อมูล
7. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้วิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for MS Windows (Statistical Package for Social Science) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว โดยแจกแจงความถี่และร้อยละ
2. คำนวณค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม และแยกเป็นรายด้าน และคะแนนพฤติกรรมการแสดงออก
3. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและรายด้านระหว่างกลุ่มตัวแปรด้วย Independent T-test หรือ One-way ANOVA และทำ Post Hoc Analysis ด้วยวิธี Tukey HSD
4. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมแสดงออกระหว่างกลุ่มตัวแปรด้วย Independent T-test หรือ One-way ANOVA และทำ Post Hoc Analysis ด้วยวิธี Tukey HSD
5. หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัวที่เป็นข้อมูลระดับอันดับ (Interval data) ซึ่งได้แก่ อายุ จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว และคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ กับ คะแนนพฤติกรรมการแสดงออก ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)
6. วิเคราะห์ตัวทำนายได้แก่ รายได้ครอบครัว ชนิดของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดา ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก และความฉลาดทางอารมณ์ ในการร่วมกันทำนายพฤติกรรมแสดงออก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression)

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลด้านบุคคลและด้านครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ กับพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาล และศึกษาอำนาจการทำนายของปัจจัยพื้นฐานด้านครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาล ประชากรเป็นนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภาคปกติ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจำนวน 270 คน ระยะเวลาเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2548 ถึงวันที่ 8 มีนาคม 2548 จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ 253 คน เนื่องจากมีผู้ที่ตอบข้อมูลไม่ครบถ้วน (missing data) ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว

1.1 ข้อมูลทั่วไปของประชากร

นิสิตพยาบาลที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มีอายุเฉลี่ย 21.2 ปี (SD = .84, range 19 - 23) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 95.3 และเป็นเพศชายร้อยละ 4.7 ประชากรทั้งหมดเป็นนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 จำนวนใกล้เคียงกันคือ เป็นนิสิตชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 48.8 และเป็นนิสิตชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 51.6 ร้อยละ 95.2 ของนิสิตทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีส่วนน้อยมากที่นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 2.8 และ 2.0 ตามลำดับ) จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกันรวมทั้งตัวเองด้วย ส่วนมากมีพี่น้อง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 รองลงไปมีพี่น้อง 3 คน (ร้อยละ 25.3) ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรที่ศึกษาเป็นบุตรคนแรกของครอบครัว (ร้อยละ 53.4) และเป็นบุตรคนที่สองของครอบครัว ร้อยละ 29.2 ส่วนใหญ่แล้วจะมีมารดาที่เป็นผู้ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก โดยคิดเป็นร้อยละ 83.0 รองลงไปร้อยละ 11.1 มีญาติใกล้ชิดเป็นผู้ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2

จำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของนิสิตพยาบาล

ลักษณะทั่วไป		นิสิตพยาบาล	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	หญิง	241	95.3
	ชาย	12	4.7
ชั้นปีที่	3	122	48.4
	4	131	51.6
ศาสนา	พุทธ	241	95.2
	คริสต์	7	2.8
	อิสลาม	5	2.0
จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน (รวมทั้งตัวเองด้วย)			
	1 คน	28	11.1
	2 คน	130	51.4
	3 คน	64	25.3
	มากกว่า 3 คน	31	12.2
ลำดับที่ของการเป็นบุตรในครอบครัว			
	ลำดับที่ 1	135	53.4
	ลำดับที่ 2	74	29.2
	ลำดับที่ 2 ขึ้นไป	44-	17.4
ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก			
	มารดา	210	83.0
	ญาติใกล้ชิด	28	11.1
	อื่นๆ	15	5.9

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะครอบครัว

นิสิตพยาบาลที่เข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 70.6 มีเพียงร้อยละ 29.4 ที่มาจากครอบครัวขยาย สถานภาพสมรสของบิดามารดาส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่และอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 77.8 ที่เหลือร้อยละ 22.2 บิดามารดาแยกกันอยู่ หย่า หรือ ม่าย อาชีพของบิดาทำเกษตรกรรม ร้อยละ 29.2 และรองลงไปคืออาชีพรับราชการ ร้อยละ 22.9 มารดามีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 31.2 รองลงไปร้อยละ 19.3 มารดามีอาชีพรับจ้าง ส่วนใหญ่ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,000 บาท หรือน้อยกว่า (ร้อยละ 48.2) รองลงมาครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท (ร้อยละ 30.4) จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมดส่วนมากมี 4 คน คิดเป็นร้อยละ 35.3 รองลงไปคือมีสมาชิกในครอบครัว 5 คน (ร้อยละ 21.8) และพบว่าร้อยละ 15.5 มีสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว 3 คน หรือน้อยกว่า นิสิตพยาบาลที่ศึกษาพบว่าร้อยละ 92.1 อาศัยอยู่กับบิดามารดา มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่อาศัยอยู่กับญาติคนอื่นๆ (ร้อยละ 7.9) และผู้ที่อุปการะสงเคราะห์เลี้ยงดูและให้ค่าใช้จ่ายต่างๆส่วนใหญ่เป็นบิดาหรือมารดา (ร้อยละ 94.5) มีเพียงร้อยละ 5.5 เท่านั้นที่ได้รับค่าใช้จ่ายและการสงเคราะห์เลี้ยงดูจากญาติคนอื่นๆ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3

จำนวนและร้อยละของลักษณะครอบครัวของนิสิตพยาบาล

ลักษณะครอบครัว		นิสิตพยาบาล	
		จำนวน	ร้อยละ
ชนิดครอบครัว	ครอบครัวเดี่ยว	179	70.6
	ครอบครัวขยาย	74	29.4
สถานภาพสมรสของบิดามารดา	คู่ อยู่ด้วยกัน	197	77.8
	หย่า ม่าย แยกกันอยู่ อื่นๆ	56	22.2
อาชีพบิดา	เกษตรกร	74	29.2
	รับราชการ	58	22.9
	รับจ้าง	48	19.0
	ค้าขาย	30	11.9
	ไม่ได้ทำงาน	9	3.6
	อื่นๆ	34	13.4
อาชีพมารดา	เกษตรกร	79	31.2
	รับจ้าง	49	19.3
	ค้าขาย	48	19
	ไม่ได้ทำงาน	32	12.6
	รับราชการ	31	12.3
	อื่นๆ	14	5.5
รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	0 – 10,000	122	48.2
	10,000 – 20,000	77	30.4
	20,000 – 30,000	28	11.1
	มากกว่า 30,000	26	10.3
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	3 คน หรือน้อยกว่า	39	15.5
	4 คน	89	35.3
	5 คน	55	21.8
	มากกว่า 5 คน	70	27.4
ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ	บิดามารดา	233	92.1
	ญาติหรือผู้ปกครองอื่นๆ	20	7.9
ผู้ที่อุปการะสงเคราะห์และให้ค่าใช้จ่าย	บิดามารดา	239	94.5
	ญาติหรือผู้ปกครองอื่นๆ	14	5.5

2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและรายด้าน

ค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและเมื่อแยกเป็นรายด้านของนิสิตพยาบาลอยู่ในเกณฑ์สูงเมื่อเทียบกับเกณฑ์คะแนนมาตรฐาน โดยคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมมีค่าเฉลี่ย (Mean) เท่ากับ 163.58 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของคนไทย (กรมสุขภาพจิต, 2543) และเมื่อแยกเป็นคะแนนความฉลาดทางอารมณ์รายด้าน คือด้านดี คะแนนเต็ม 72 ด้านเก่ง คะแนนเต็ม 72 และด้านสุข คะแนนเต็ม 64 ซึ่งค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์สูง ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนแยกตามองค์ประกอบย่อยแต่ละด้านก็อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเช่นเดียวกัน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม และแยกเป็นรายด้าน

ความฉลาดทางอารมณ์	เกณฑ์มาตรฐาน	คะแนน	
		X	SD
โดยรวม	138 - 170	163.58	14.72
องค์ประกอบด้านดี		58.67	5.05
1. ควบคุมตนเอง	14 - 18	18.71	2.06
2. เห็นใจผู้อื่น	16 - 21	19.27	2.22
3. รับผิดชอบ	17 - 23	20.70	2.16
องค์ประกอบด้านเก่ง		54.64	6.02
1. มีแรงจูงใจ	15 - 21	18.70	2.31
2. ตัดสินใจและแก้ปัญหา	14 - 20	17.77	2.60
3. สัมพันธภาพ	15 - 21	18.17	2.63
องค์ประกอบด้านสุข		50.26	5.95
1. ภูมิใจตนเอง	9 - 13	11.76	1.76
2. พอใจชีวิต	16 - 22	19.25	2.71
3. สุขสงบทางใจ	15 - 21	19.25	2.64

3. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมกรรมการแสดงออก

คะแนนพฤติกรรมกรรมการแสดงออกที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นคะแนนที่ปั่งชี้ถึงการมีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกทางสังคม คะแนนยิ่งน้อยหมายถึงการมีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกเหมาะสมมาก คะแนนยิ่งมากหมายถึงการที่มีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกเหมาะสมน้อย คะแนนพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของประชากรมีค่าเฉลี่ย (Mean) 10.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) 4.04 และพิสัย (range) 19 (3 - 22) (ตารางที่ 5) จากค่าคะแนนที่เป็นไปได้ต่ำสุดคือ 0 และสูงสุด คือ 40 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลอยู่ในเกณฑ์ต่ำ หมายถึงโดยเฉลี่ยแล้วประชากรที่ศึกษามีพฤติกรรมกรรมการแสดงออกเหมาะสมมาก

ตารางที่ 5

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาล

พฤติกรรมกรรมการแสดงออก	
คะแนนเฉลี่ย (x)	10.23
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	4.04
พิสัย (range)	19
คะแนนต่ำสุด-สูงสุด (min-max)	3 - 22

4. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมกรรมการแสดงออกจำแนกตามปัจจัยด้านบุคคลและด้านครอบครัว

คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และคะแนนพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างตามปัจจัยด้านบุคคลและด้านครอบครัว โดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม (Independent T-test) และมากกว่า 2 กลุ่ม (One-way ANOVA) ปัจจัยด้านบุคคลและด้านครอบครัว ได้แก่ ชั้นปีที่กำลังศึกษาอยู่ จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน ลำดับที่ของการเป็นบุตรในครอบครัว ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก ชนิดของครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดา รายได้ครอบครัวต่อเดือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่า เฉพาะตัวแปรรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนเท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F_{3, 249} = 3.56 p < .05$ ต่อจากนั้นวิเคราะห์หาความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Post Hoc Comparison โดยใช้วิธี Tukey HSD พบว่านิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้

ต่อเดือนอยู่ในช่วง >20,000 – 30,000 บาท มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งสูงกว่านิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนเท่ากับ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า และสูงกว่านิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง >10,000 – 20,000 บาท นิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง >10,000 – 20,000 บาท มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งสูงกว่านิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือน 10,000 บาทหรือน้อยกว่า (ตารางที่ 6) ทั้งนี้ ไม่พบความแตกต่างในส่วนอื่นๆ

ตารางที่ 6

เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ของนิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกัน

รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านเก่ง (ค่าเฉลี่ย)	F-Statistic
0 – 10,000	54.96 ^a	3.56*
> 10,000 – 20,000	55.26 ^a	
> 20,000 – 30,000	51.21 ^b	
> 30,000	55.04 ^{a, b}	

^{a, b} ค่าเฉลี่ยของความฉลาดทางอารมณ์ที่มีตัวยกกำลังต่างกันคือคู่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเปรียบเทียบโดยใช้ Post Hoc ด้วยวิธี Tukey HSD

* $p < .05$

5. ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทางด้านครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ กับพฤติกรรมของนิสิตพยาบาล

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านครอบครัว ได้แก่ รายได้ครอบครัว ชนิดของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดา และผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก ความฉลาดทางอารมณ์ กับพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลใช้การทดสอบสถิติสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ โดยรวมกับคะแนนพฤติกรรมพบที่มีความสัมพันธ์กันทางลบในระดับปานกลางค่อนข้างไป

ทางมาก ($r = -.63, p < .001$) หมายถึงนิสิตพยาบาลที่มีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมสูง จะมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมมาก และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นรายด้านพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นิสิตที่ยังมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุขอยู่ในเกณฑ์สูง ก็จะมีพฤติกรรมแสดงออกที่เหมาะสมมาก ($r = -.43, p < .001, r = -.58, p < .001$ และ $r = -.61, p < .001$ ตามลำดับ) ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม และแยกเป็นรายด้าน กับคะแนนพฤติกรรมแสดงออกที่ไม่เหมาะสมของนิสิตพยาบาล

ความฉลาดทางอารมณ์	พฤติกรรมแสดงออกที่ไม่เหมาะสม
โดยรวม	-.63***
ด้านดี	-.43***
ด้านเก่ง	-.58***
ด้านสุข	-.61***

*** $p < .001$

6. การวิเคราะห์ตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาล โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อหาแบบจำลองหรือสมการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมแสดงออกของนิสิตพยาบาล กับปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ได้แก่ ลักษณะครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดา จำนวนสมาชิกในครอบครัว และผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก และความฉลาดทางอารมณ์โดยรวม ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ได้แปลงตัวแปรนามบัญญัติเป็นตัวแปรหุ่น เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ จากนั้นได้นำตัวแปรทั้งหมดมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ซ้ำซ้อน (Multicollinearity) พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างซ้ำซ้อน นั่นคือ ไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ที่สูงกว่า .70 ดังนั้นตัวแปรอิสระทุกตัวสามารถนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้ ในขั้นตอนแรกใช้การ

วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบที่เรียกว่า Full model หมายถึง การที่ให้ตัวแปรอิสระทุกตัวเข้าในสมการการทำนายพร้อมกันในครั้งเดียว ทั้งนี้เพื่อดูว่าตัวแปรอิสระเหล่านั้นจะสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรตามได้มากน้อยอย่างไร ผลการวิเคราะห์พบว่า ลักษณะครอบครัว (เดียว กับ ขยาย) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว ($\leq 10,000$ กับ $> 10,000$) สถานภาพสมรสของบิดามารดา (คู่ อยู่ด้วยกัน กับ ไม่ได้อยู่ด้วยกัน) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก (มารดา กับ คนอื่นที่ไม่ใช่มารดา) และ ความฉลาดทางอารมณ์ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลได้ร้อยละ 40.5 แต่อย่างไรก็ดี ตัวแปรอิสระทั้ง 6 นั้น ไม่ใช่ตัวทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกตัว (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8

ค่าสถิติการวิเคราะห์หาค่าทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกของนิสิตพยาบาลโดยวิธีมาตรฐาน (Full Model)

ตัวแปรอิสระ	B	β	t
ลักษณะครอบครัว	.175	.020	.291 (ns)
รายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน	.018	.002	.044 (ns)
สถานภาพสมรสของบิดามารดา	.622	.064	1.117 (ns)
ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก	-.033	-.013	-.213 (ns)
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	.025	.002	.044 (ns)
ความฉลาดทางอารมณ์	-.173	-.631	-12.646***
ค่าคงที่	37.723		
$F_{6, 243}$	27.572***		
R^2	.405		
R^2 adjust	.390		

*** $p < .001$, ns (non-significant)

ในลำดับต่อไปได้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้จะได้สมการที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามหลายสมการด้วยกัน ในกรณีที่มีตัวทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 1 ตัว และในการแปลผลการวิเคราะห์นั้น ผู้วิเคราะห์จะใช้สถิติที่ได้มาพิจารณาเพื่อสรุปว่าสมการใด

เป็นสมการที่ดีที่สุดที่จะอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม ซึ่งนับว่าเป็นแบบจำลองที่ดีที่สุด (The best model) จากแบบจำลองทั้งหมดที่วิเคราะห์ จากนั้นจึงจะสรุปได้ว่าตัวแปรใดในตัวแปรอิสระนั้นมีอำนาจในการทำนายมากที่สุด และเมื่อเพิ่มตัวแปรอิสระทีละตัวตามขั้นตอนที่เพิ่มขึ้น ตัวแปรที่ได้ต่อไปเป็นตัวอะไร สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้มากน้อยเพียงใด และมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ (Kleinbaum, Kuppa, Muller, & Nizam, 1998) ซึ่งผลที่ได้ดังแสดงในตารางที่ 9 ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียงตัวเดียวคือ ความฉลาดทางอารมณ์ โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลได้ร้อยละ 40.0 ($R^2 = .400$) และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (Regression coefficient; B) = $-.174$ หมายความว่า เมื่อคะแนนความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย คะแนนพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลลดลง $.174$ หน่วย ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถเขียนเป็นสมการทำนายในรูปของคะแนนดิบได้ดังนี้

$$\text{คะแนนความฉลาดทางอารมณ์} = 38.646 - .174 (\text{พฤติกรรมการแสดงออก})$$

ซึ่งตัวแปรอื่นนอกจากนี้ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 9

ค่าสถิติการวิเคราะห์ตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลโดยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression)

ตัวแปรอิสระ	R^2	B	β	t
ความฉลาดทางอารมณ์	.400	-.174	-.632	-12.852***
ค่าคงที่	38.646			
$F_{1,248}$	165.172***			
R^2	.400			
R^2 adjust	.397			

*** $p < .001$

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey) หาความสัมพันธ์แบบสหสัมพันธ์ (correlation) และแบบการทำนายด้วยสมการถดถอยพหุคูณ (multiple regression) เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว และความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา เก็บข้อมูลนิสิตชั้นปีที่ 3 และ 4 ภาคปกติทุกคนที่เต็มใจให้ความร่วมมือในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2548 จำนวน 253 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และแบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยการวิเคราะห์หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของข้อมูลทั่วไป ลักษณะครอบครัว คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และคะแนนพฤติกรรมการแสดงออก เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกจำแนกตามปัจจัยด้านบุคคลและด้านครอบครัวโดยใช้สถิติ t-test และ one-way ANOVA (Post Hoc ด้วยวิธี Tukey HSD) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออกด้วยการทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) และวิเคราะห์ตัวทำนายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาล โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ผลการวิจัยโดยสรุปและการอภิปรายผลเสนอตามลำดับดังนี้

1. ลักษณะทั่วไป ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมกรรมการแสดงออก

นิสิตพยาบาลที่ศึกษาในครั้งนี้มีอายุเฉลี่ย 21.2 ปี ซึ่งจัดอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence) โดยมีพัฒนาการที่เริ่มเข้าสู่การมีวุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ มักจะมีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย โดยเฉพาะความคิดและปรัชญาในชีวิต (Dorothy, 1991) ร้อยละ 95.3 เป็นนิสิตหญิง และร้อยละ 4.7 เป็นนิสิตชาย กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 3 และ 4 อย่างละประมาณร้อยละ 50 เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 2-3 คน เป็นบุตรคนแรกของครอบครัวประมาณร้อยละ 50 และมากกว่าร้อยละ 80 มีมารดาเป็นผู้ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก ส่วนใหญ่นิสิตพยาบาลที่ศึกษามาจากครอบครัวเดี่ยว และบิดามารดามีสถานภาพสมรสคู่และอยู่ด้วยกัน อาชีพของบิดามีมากที่สุดคือ

เกษตรกร รองลงไปคือรับราชการ และรับจ้าง ตามลำดับ ส่วนมารดาอาชีพมีมากที่สุดคือ เกษตรกร รองลงไปคือรับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ เกือบครึ่งมีรายได้ครอบครัวต่อเดือนเฉลี่ยอยู่ที่ 10,000 บาทหรือน้อยกว่า ส่วนใหญ่มีสมาชิกครอบครัว 4-5 คน และนิสิตที่ศึกษาส่วนมากได้รับการส่งเสียเลี้ยงดูและอาศัยอยู่กับบิดามารดา โดยภาพรวมแล้วประชากรที่ศึกษามีความเป็น Homogeneous ในด้านของการเป็นวัยรุ่นหญิงตอนปลาย นับถือศาสนาเดียวกัน มาจากครอบครัวเดียวกัน บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ซึ่งบิดามารดาให้การส่งเสียเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็ก ในส่วนที่เป็น Heterogeneous ได้แก่ ลำดับที่ของการเป็นบุตรในครอบครัว จำนวนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพของบิดามารดา และรายได้ครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งตัวแปรปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวที่มีลักษณะต่างกันในกลุ่มประชากรที่ศึกษานี้ อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการแสดงออกซึ่งเป็นตัวแปรตามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมของนิสิตอยู่ในเกณฑ์สูงค่อนข้างมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 163.58 จากคะแนนมาตรฐาน 138 - 170 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติมาตรฐานของประชาชนไทยตามมาตรฐานของกรมสุขภาพจิต และสอดคล้องของการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาแพทย์ และพยาบาลซึ่งเป็นบุคลากรทางวิทยาศาสตร์สุขภาพและมีอาชีพใกล้เคียงกัน โดยสุธีร์ อินตะประเสริฐ เบญจลักษณ์ มณีทอง และ ณรงค์ มณีทอง (2546) พบว่านักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 1 ส่วนใหญ่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูง และ สายสุนีย์ ศุกรเตมีย์ (2543) และ สุดารัตน์ หนูหอม (2544) ที่พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อแยกเป็นแต่ละองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งนี้โดยเทียบสัดส่วนคะแนนรวมกับคะแนนเต็มของแต่ละองค์ประกอบนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่านิสิตมีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านดีสูงเป็นอันดับหนึ่ง ($58.67/72 = .82$) รองลงมาคือด้านสุข (50.26/64 = .79) และด้านเก่ง (54.64/72 = .76) ตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสม เนื่องจากการมีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านดีอยู่ในเกณฑ์สูง หมายถึงนิสิตพยาบาลเหล่านี้ต่อไปจะเป็นพยาบาลที่เป็นผู้มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความต้องการของตนเอง และรู้จักเห็นใจผู้อื่น สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสม รู้จักให้และรับ รู้จักยอมรับผิดและให้อภัย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน (กรมสุขภาพจิต, 2543) ประกอบอาชีพพยาบาลในอนาคตและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และเป็นผู้รู้จักตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเอง มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออกและแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้แสดงว่านิสิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปณิธานและความคาดหวังของการเป็นพยาบาล

ที่ดีและสอดคล้องกับความคาดหวังของบัณฑิตไทยในอนาคตด้วย (ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2542) จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ว่านิสิต จะสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในทุกๆด้านของการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป

(Goleman, 1998, Gibbs, 1995)

นิสิตพยาบาลมีพฤติกรรมการแสดงออกทางสังคมที่เหมาะสม โดยมีคะแนนพฤติกรรม การแสดงออกเฉลี่ย 10.23 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนนยิ่งน้อยหมายถึงยิ่งมีพฤติกรรม เหมาะสมมาก ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากนิสิตพยาบาลในอนาคตก็จะเป็นพยาบาลที่มี การแสดงออกอย่างเหมาะสม ทั้งในเหตุการณ์ทั่วไป และในวิชาชีพ มีการแสดงความคิดเห็นอก เห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา (หลุยส์ จำปาเทศ, 2533)

2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม การแสดงออกจำแนกตามปัจจัยด้านบุคคลและด้านครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่านิสิตพยาบาลที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกันมีความฉลาด ทางอารมณ์ด้านเก่งแตกต่างกัน โดยนิสิตที่ครอบครัวมีรายได้ >20,000 – 30,000 บาท/เดือน มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งสูงกว่านิสิตที่ครอบครัวมีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาท/ เดือนลงมา และสูงกว่านิสิตที่ครอบครัวมีรายได้ >10,000 – 20,000 บาท/เดือน นิสิต พยาบาลที่ครอบครัวมีรายได้ >10,000 – 20,000 บาท/เดือน มีคะแนนความฉลาดทาง อารมณ์ด้านเก่งสูงกว่านิสิตที่ครอบครัวมีรายได้ ≤10,000 บาท/เดือน ทั้งนี้อธิบายได้ว่าครอบ ครวที่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางซึ่งอาจแสดงถึงความพอเพียงและพอใจต่อค่าใช้จ่ายและ การงานอาชีพ บิดามารดาจึงมีความสนใจให้เวลาอยู่กับลูกและครอบครัวมากกว่า ทำให้นิสิต ที่มาจากครอบครัวเหล่านี้ได้รับการดูแล บิดามารดาเอาใจใส่ในการอบรมให้ลูกพัฒนาความ ฉลาดทางอารมณ์ โดยเฉพาะความฉลาดทางอารมณ์ในด้านเก่งที่เกี่ยวข้องกับการมีความ มุมนานะไปสู่เป้าหมาย การมีขั้นตอนและความยืดหยุ่นในการแก้ปัญหา รวมทั้งการมีสัมพันธ ภาพที่ดีกับผู้อื่นและกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ บิดามารดา อาจจะใช้เวลาหมดไปกับการทำงาน ทำงานล่วงเวลา หรือทำงานพิเศษอื่นๆ เพื่อพยายามเพิ่ม รายได้ให้ครอบครัวได้มีใช้มีจ่ายมากขึ้น ส่วนครอบครัวที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่บิดามารดามักจะ ทำงานในตำแหน่งสูงที่มีความรับผิดชอบมาก จึงต้องให้เวลากับการทำงานมากกว่าให้เวลา ครอบครัว ทำให้เวลาให้การดูแลอบรมลูกน้อยกว่าครอบครัวที่มีรายได้ปานกลาง

ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเมื่อเปรียบเทียบตามความแตกต่างของปัจจัย ส่วนบุคคลและปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวอื่นๆ แล้วไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ส่วนหนึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาค่อนข้างมีลักษณะทั่วไป

คล้ายกัน และอีกส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องจากปัจจัยภายนอกอื่นๆ ที่อาจจะมีอิทธิพลต่อทั้งความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อม สื่อต่างๆ ทั้งทางทีวี วิทยุ หนังสือ และ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทางด้านครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ และ พฤติกรรมของนิสิตพยาบาล

จากผลการศึกษาไม่พบว่าปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวซึ่งได้แก่ รายได้ครอบครัว ชนิดของครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดา และผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและรายด้านทุกด้านมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงระดับสูงในทางลบกับพฤติกรรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ในส่วนของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวกับความสัมพันธ์ของพฤติกรรม ได้มีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง แต่ศึกษาในลักษณะที่เป็นพฤติกรรมที่จำเพาะ ได้แก่ พฤติกรรมการใช้สารเสพติด (รัชวัลย์ บุญโสม และ วัชรีย์ อุจะรัตน์, 2542) พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ (บัวทิพย์ ใจตรงดี, 2545) พฤติกรรมการตัดสินใจในการทำงาน (ชลิดา รัตนชลธาร, 2545) และพฤติกรรมกรมการเผชิญความเครียด (สุดารัตน์ หนูหอม, 2544) เป็นต้น ส่วนในการศึกษารั้งนี้ทำการศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกโดยทั่วไปของนิสิตที่แบ่งออกเป็นการแสดงออกที่เหมาะสมกับไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะที่ค่อนข้างกว้าง อีกทั้งปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวที่เลือกมาศึกษาในครั้งนี้อาจยังไม่ครอบคลุมและครบถ้วนดีพอ ซึ่งจุดนี้เป็นสิ่งที่จะเปิดช่องว่างให้ได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้โดยที่พิจารณาตัวแปรปัจจัยทางด้านครอบครัว ด้านบุคคล หรือปัจจัยพื้นฐานด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออก แสดงว่าในการศึกษารั้งนี้ นิสิตพยาบาลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ยิ่งอยู่ในเกณฑ์สูง ก็จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกรมการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ต่ำซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้และยังสอดคล้องกับการศึกษาของหลายๆท่าน ได้แก่ สุดารัตน์ หนูหอม (2544) พบว่า เยาวชนอารมณ์ที่ดีและเหมาะสมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมกรมการเผชิญความเครียดของพยาบาล ชลิดา รัตนชลธาร (2545) พบว่าพยาบาลผู้ที่ยังมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์สูงก็จะเป็นผู้ที่ยังมีพฤติกรรมกรมการตัดสินใจที่ดีและเหมาะสมมาก และ บัวทิพย์ ใจตรงดี (2545) พบว่าวัยรุ่นหญิงที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงก็จะมีพฤติกรรมเสี่ยงอยู่ในระดับต่ำ

4. อิทธิพลของปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและพฤติกรรมการแสดงออกที่มีต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาล

จากผลการศึกษาพบว่าไม่มีเพียงตัวแปรเดียวคือความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวแปรปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวไม่สามารถทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์สามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายพฤติกรรมการแสดงออกได้ร้อยละ 40 (ตารางที่ 9) ส่วนที่เหลืออีก ร้อยละ 60 ไม่สามารถอธิบายได้จากการศึกษาครั้งนี้ อาจมีอิทธิพลมาจากปัจจัยอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษา เช่น ปัจจัยส่วนบุคคลและครอบครัวด้านอื่น ได้แก่ สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว การใช้เวลาร่วมกันในครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา หรือผู้เลี้ยงดูหลัก เป็นต้น หรืออาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความคล้ายคลึงกันมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวใน Full model (ตารางที่ 8) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาลมากที่สุด รองลงมาคือสถานภาพสมรสของบิดามารดา ลักษณะครอบครัว ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูตั้งแต่เล็ก จำนวนสมาชิกในครอบครัว และรายได้ครอบครัว ตามลำดับ การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาในระดับของความสัมพันธ์เท่านั้น ไม่มีการศึกษาในระดับของการทำนาย ดังนั้นจึงไม่มีผลการวิจัยอื่นที่นำมาสนับสนุนผลการวิจัยนี้ แต่ได้กล่าวไว้ในการอภิปรายผลในส่วนที่ 3 เรื่องความสัมพันธ์แล้วว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมและมีผลวิจัยสนับสนุนอยู่มาก ซึ่งผลของความสัมพันธ์นี้ก็สามารถใช้สนับสนุนว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลของพฤติกรรมได้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์มีอิทธิพลอย่างมากต่อการมีพฤติกรรมการแสดงออกของนิสิตพยาบาล

นิสิตพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่ศึกษาในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความฉลาดทางอารมณ์โดยรวมและรายด้านอยู่ในเกณฑ์สูงเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานของประชาชนไทย และมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่พยาบาลในอนาคตจะเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมทั้งในเรื่องของความฉลาดทางอารมณ์ และการมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม ดังมีรายงานจากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ในประเทศสหรัฐอเมริการะบุว่าความสำเร็จของผู้นำเป็นผลจากความสามารถทางเชาว์ปัญญาเพียงร้อยละ 7 และอีกร้อยละ 93 เป็นผลมาจากความฉลาดทางอารมณ์ (กรมสุขภาพจิต, 2543, Goleman, 1998) และนักวิจัยด้านจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ยังเชื่อมั่นว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญและส่งผลต่อความสำเร็จเหนือกว่าสติปัญญา (Weisinger, 1998) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่านิสิตพยาบาลมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีความสุข ปรับตัวได้ดี และประสบความสำเร็จในชีวิตอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของนิสิตพยาบาล และสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรม การแสดงออกได้ร้อยละ 40 แสดงว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการ แสดงพฤติกรรมเนื่องจากเป็นปัจจัยเดียวที่สามารถอธิบายได้เกือบครึ่ง อย่างไรก็ตาม อาจมีปัจจัยอื่นที่สามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการแสดงออกใน ส่วนของร้อยละ 60 ที่เหลืออยู่ซึ่งนอกเหนือจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้ จากการศึกษาดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยที่ทำให้ทราบว่านิสิตพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีความฉลาดทางอารมณ์ และมีพฤติกรรมแสดงออกอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม จึงทำให้มั่นใจได้ว่า นิสิตส่วนใหญ่จะสามารถปรับตัวได้ดีต่อหน้าที่การงานและชีวิตในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม ในการจัดการศึกษาให้กับนิสิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ยังคงควรจัดโปรแกรมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้นิสิตมีโอกาสพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ มีการแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาพบว่านิสิตบางรายมีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ต่ำเล็กน้อย ในองค์ประกอบบางด้าน ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการโครงการให้คำปรึกษา แนะนำควรร่วมกันจัดโปรแกรมพัฒนาแก่นิสิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นิสิตได้พัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างสมบูรณ์ และมีความพร้อมเพื่อการเรียน การดำเนินชีวิต และการทำงานต่อไป

3. การศึกษาจะมีความสมบูรณ์ขึ้นหากได้ทำการศึกษาในนิสิตทุกชั้นปี เนื่องจาก จะทำให้ได้เห็นภาพรวมดีขึ้น และเมื่อแยกแต่ละชั้นปีทั้ง 4 ชั้นปี อาจทำให้เห็นรูปแบบของ พัฒนาการของความฉลาดทางอารมณ์ และการมีพฤติกรรมแสดงออกของนิสิตได้ อย่างชัดเจนขึ้น

4. เนื่องจากตัวแปรปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวในการศึกษานี้ ไม่มีผลต่อพฤติ กรรมการแสดงออกและความฉลาดทางอารมณ์ ยกเว้นตัวแปรรายได้ครอบครัวเท่านั้นที่มี ความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง ดังนั้นตัวแปรปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัว อีกหลายตัวที่ควรนำมาศึกษาเพิ่มเติมร่วมด้วยได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา และ/ หรือ ผู้เลี้ยงดูหลัก สัมพันธภาพในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัว และการใช้เวลาร่วมกัน ของสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

5. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ของกรมสุขภาพจิตที่ใช้ในการศึกษานี้

อาจนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพจิตของบุคคลในวัยเดียวกันนี้กับกลุ่มอื่นๆ
ได้อีก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการคัดกรอง จำแนกกลุ่ม แล้วจัดโปรแกรมพัฒนาทักษะทาง
อารมณ์เสริมในองค์ประกอบที่บกพร่องเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม โดยพิจารณาให้สอดคล้อง
คลึงกับโครงสร้างพื้นฐานและศักยภาพของบุคคลหรือกลุ่มนั้นๆ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนทาง
ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2543). *อีคิว: ความฉลาดทางอารมณ์*. กระทรวงสาธารณสุข นนทบุรี: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต
- กรมสุขภาพจิต. (2547ก). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์: สืบค้นและนำมาใช้เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2547*, จาก <http://www.dmh.go.th/ebook/dl.asp?id=10>
- กรมสุขภาพจิต. (2547ข). *แบบประเมินพฤติกรรมเด็กและวัยรุ่น: สืบค้นและนำมาใช้เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2547*, จาก <http://www.dmh.go.th/test/sdq/>
- กัลยา นาคเพ็ชร์ และ วรณเพ็ญ อินทร์แก้ว. (2545). การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 10 (1), 15-24.
- ฉัตรฤดี สุขปลั่ง. (2543). *ผลของบุคลิกภาพและเชาวน์อารมณ์ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของการให้บริการตามการรับรู้ของหัวหน้างานของพนักงานส่วนหน้าของโรงแรมชั้นหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชลิดา รัตนชลธาร. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ถวิล ธาวาโกชนัน และ ศรัณย์ ดำริสุข. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542). *ความเจตียฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา*. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 5 (1), 1-6.
- ทิพย์ภา เชษฐุ์เขาวลิต. (2546). *จิตวิทยาพัฒนาการสำหรับพยาบาล*. สงขลา: ขานเมืองการพิมพ์.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542). *จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติปัญญา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นิตยา คชภักดี. (2542). EQ กับความสำเร็จในชีวิต. *วารสารไลฟ์แอนด์แฟมิลี*, 4, 109-110.
- บัวทิพย์ ใจตรงดี. (2545). *ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นหญิง*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ประยูร ธมมจิตโต (พระราชวรมนี) (2542). *อีคิวในแนวพระพุทธศาสนา*. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 5 (1), 7-14.
- ประสิทธิ์ ทองอุ่น, ทศนา สุริยธนาภาส, วลัยนิภา ฉลากบาง และ ประภากร โฉมทองคำ. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ป. อ. ปยุตโต (พระธรรมปิฎก) (2543). *เจตโกศลหรือปรัชญาเชิงอารมณ์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2542). คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ EQ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 5 (1), 15-18.
- ไพบุลย์ เทวรักษ์. (2537). *จิตวิทยา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เอส. ดี. เพรส.
- ประชัน จันทร์สุข. (2544). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์อารมณ์กับความสามารถในการปฏิบัติกรพยาบาลจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*.
- รัชวัลย์ บุญโถม และ วชิรีย์ อุจะรัตน์. (2542). สัมพันธภาพระหว่างบิดา มารดา และบุตรในนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาที่ใช้สารเสพติด. *วารสารสุขภาพจิตและจิตเวช*, 3, 101-116.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์.
- วิทยา นาควัชระ. (2543). *อยู่อย่างสง่า*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- วรรณา คงสุริยะนาจิน. (2531). *ผลการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อเจตคติต่อการศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). *เชาวน์อารมณ์ดัชนีวัดความสำเร็จในชีวิต*. *วารสารการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา*, 1 (2), 15-17.
- วัลภา ตันติสุนทร. (2532). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่คัดสรรกับความเครียด และระหว่างความเครียดกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลอุดรดิตต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- วิสาลักษณ์ ชิววลลี. (2542). *การพัฒนาศติปัญญาทางอารมณ์*. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 5 (1), 37-52.

- สายสุณีย์ ศุภรเดย์. (2543). *ศึกษาเปรียบเทียบเชาวน์ปัญญากับเชาว์อารมณ์ของวิศวกร คุรุพยาบาล นักร้อง และพระสงฆ์ ที่ประสบความสำเร็จ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดารัตน์ หนูหอม. (2544). *อิทธิพลของเชาวน์อารมณ์ที่มีต่อความเครียดและพฤติกรรมการเผชิญความเครียดของพยาบาล: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลศิริราช*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจินต์ ยมศรีเคน. (2535). *การศึกษาปัญหาของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุธีร์ อินต๊ะประเสริฐ เบญจลักษณ์ มณีทอง และ ณรงค์ มณีทอง. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และระดับความเครียดของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 1 คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 48(4), 231-238.
- สมใจ ตั้งจันทร์แสงศรี. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับวัฒนธรรมองค์การเชิงสร้างสรรค์ของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารพยาบาล มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2542). *รายงานการประชุมระดับชาติ ครั้งที่ 2 "บัณฑิตไทยในอุดมคติ"*. กรุงเทพฯ: อัดสำเนา.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- หลุยส์ จำปาเทศ. (2533). *จิตวิทยาสัมพันธ์: (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bar-On, R. (1997). *The Emotional Quotient Inventory (EQ-I): Technical manual*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- Berk, L. E. (2003). *Child Development* (6th ed.). Boston: Ablongman.
- Cooper, R. K., & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ intelligence in leadership and organization*. New York: Grosset & Putnam.
- Clark, C. C. (1978). *Assertive skill for nurse*. Massachusetts: contemporary Publishing.

- Dorothy, R. (1991). *The psychology of adolescence*. Australia: Butterworths Pty Limited.
- EQ Institute homepage. (2005). Retrieved January 28, 2005, from <http://eqi.org/signd.htm>
- Gibbs, N. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. New York: Bantam Books.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
- Klienbaum, D. G., Kupper, L. L., Muller, K.E., & Nizam, A. (1998). *Applied regression analysis and other multivariable methods* (3rd ed.), Pacific Grove, CA: Duxbury Press.
- Lazarus, C. (1968). *Behavior therapy in group: basic approaches to group psychotherapy and group counseling*. Chicago, Illinois: Charles C. Thomas.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1995). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185-211.
- Thorndike, E. L. (1920). Intelligence and its use. *Harper's Magazine*, 140.
- Weisinger, H. (1998). *Emotional intelligence at work: the untapped edge for success*. San Francisco: Jasssey-Bass.

ภาคผนวก ก.

แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

หนังสืออนุญาตเก็บข้อมูล

และคำชี้แจงสำหรับอาสาสมัครและใบยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

แบบรายงานผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยบูรพา

1. โครงการวิจัย

ภาษาไทย ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม
ของนิสิตพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาษาอังกฤษ Impact of Family Background and Emotional Intelligence on Behavior of
Undergraduate Nursing Student, Burapha University

2. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : ผศ.ดร.นุจรี ไชยมงคล

3. หน่วยงานที่สังกัด : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

4. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณารายละเอียดโครงการวิจัย เรื่องดังกล่าว
ข้างต้นแล้ว ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

- 1) เคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของมนุษย์ที่ใช้เป็นตัวอย่างการวิจัย
- 2) วิธีการที่เหมาะสมในการได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วม
โครงการการวิจัย (Informed consent) รวมทั้งการปกป้องสิทธิประโยชน์ และ
รักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- 3) การดำเนินการวิจัยอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ก่อความเสียหายต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัย
ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต หรือ ไม่มีชีวิต

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มีมติเห็นชอบ ดังนี้

รับรองโครงการวิจัย

ไม่รับรอง

5. วันที่ให้การรับรอง : 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

ลงนาม

(ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ พันธุ์วัฒนา)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

รายชื่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
งานส่งเสริมการวิจัย กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

เพื่อเป็นการคุ้มครอง และปกป้องต่อตัวอย่างที่จะดำเนินการวิจัยทั้งที่เป็นมนุษย์ สัตว์ พืช วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินงานวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา และให้การดำเนินการวิจัยถูกต้องตามหลักจริยธรรม หลักสิทธิมนุษยชน และจรรยาบรรณนักวิจัย โดยพิจารณาและให้ความเห็นประเด็นจริยธรรมของโครงการวิจัย ในมนุษย์ สัตว์ พืช วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด
1.	ศ. ดร.สมศักดิ์ พันธุ์วัฒนา	ประธานกรรมการ	สำนักงานอธิการบดี
2.	ศ.ดร.นพ.ศาสตรี เสาวคนธ์	รองประธานกรรมการ	คณะสาธารณสุขศาสตร์
3.	นพ.วรรณะ อุณาภูล	กรรมการ	คณะแพทยศาสตร์
4.	ดร.พิศมัย หอมจำปา	กรรมการ	คณะสาธารณสุขศาสตร์
5.	ดร.สมโภชน์ อเนกสุข	กรรมการ	คณะศึกษาศาสตร์
6.	ผศ.ดร.วุฒิชชาติ สุนทรสมัย	กรรมการ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
7.	ดร.วรเทพ มุฑรธรรม	กรรมการ	สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล
8.	นางสาวสุชาดา มณีสุธรรม	กรรมการ	งานวินัยและนิติกร กองการเจ้าหน้าที่
9.	รศ.ดร.วรรณิ์ เดียวอิสเรศ	กรรมการและเลขานุการ	สำนักงานอธิการบดี
10.	นางสาวกฤษณา วีระญาโณ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	งานส่งเสริมการวิจัย กองบริการการศึกษา
11.	นางสาวรุ่งนภา มานะ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	งานส่งเสริมการวิจัย กองบริการการศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะพยาบาลศาสตร์ โทร. 3659

ที่ ศธ 0528.04/

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน คณบดี คณะพยาบาลศาสตร์

คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
ที่ 302
วันที่ 11 กพ 48
เวลา 10.00 น.

วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2547

ภาควิชาการพยาบาลแม่และเด็ก

ที่ 360

วันที่ 14 กพ 48

เวลา 14.00 น.

ด้วยดิฉันนางนุจรีย์ ไชยมงคล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลแม่และเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ กำลังทำวิจัยเรื่อง “ปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา” ทั้งนี้ประชากรคือนิสิตพยาบาลศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี ภาคปกติที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน จำนวน 270 คน นิสิตจะได้รับการขอความร่วมมือการให้ข้อมูล ลงชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมวิจัย และตอบแบบสอบถามจำนวน 3 ชุด คือ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ และแบบวัดพฤติกรรมวัยรุ่น

เพื่อให้การวิจัยได้ดำเนินไปจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงขออนุญาตจากท่านเข้าร่วมรวบรวมข้อมูลจากนิสิตพยาบาลดังกล่าว จึงเรียนมาเพื่อทราบและโปรดพิจารณาด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นุจรีย์ ไชยมงคล)

หัวหน้าโครงการวิจัย

เรียน คณบดี
เพื่อโปรดพิจารณา

11 ก.พ. 48

OK me
1
13 กพ 48

คำชี้แจงสำหรับอาสาสมัครและไบนินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนิสิตพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

1. คำชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานทางครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ต่อการทำนายพฤติกรรมของวัยรุ่นที่เป็นนิสิตพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผลที่ได้จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อคณะพยาบาลศาสตร์ ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะช่วยพัฒนาและส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป เป็นประโยชน์โดยอ้อมแก่สังคมและประเทศชาติที่จะมีพยาบาลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ความฉลาด และการปฏิบัติตัวอย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้ไม่เกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้ร่วมโครงการวิจัย

2. คำชี้แจงเกี่ยวกับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะขออนุญาตเข้าพบนิสิตทั้งชั้นปีในเย็นวันหนึ่งหลังเลิกเรียน และขอความร่วมมือจากผู้ที่สมัครใจตอบแบบสอบถามจากนั้นผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้ท่านที่สมัครใจ และให้ท่านนำแบบสอบถามกลับไปตอบยังที่พัก และในวันรุ่งขึ้นขอความกรุณาจากท่านนำแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้วนั้นมาส่งในกล่องเธรตของหัวหน้าโครงการวิจัย (ผศ. ดร. นุจรี ไชยมงคล) ที่ ชั้น 1 อาคารคณะพยาบาลศาสตร์ ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนจะไม่สามารถรู้ได้ว่าเป็นข้อมูลของบุคคลใด แบบสอบถามทั้งหมดประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และแบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น ในแบบสอบถามไม่มีการถามชื่อ หรือข้อมูลใด ๆ ที่จะบ่งชี้ได้ว่าเป็นตัวท่าน ผู้วิจัยรับรองจะเก็บข้อมูลทุกอย่างเป็นความลับ และจะเปิดเผยในรูปแบบที่เป็นผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น

3. คำชี้แจงเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมโครงการวิจัย

ผู้วิจัยรับรองว่าจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่ท่านสงสัยด้วยความเต็มใจ ไม่ปิดบังซ่อนเร้น และท่านสามารถติดต่อผู้วิจัย (ผศ. ดร. นุจรี) ได้ตลอดเวลาที่หมายเลขโทรศัพท์ 038-743431 หรือ 06-825-4663 ในการเข้าร่วมโครงการ โดยการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ท่านตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจ และมีสิทธิที่จะบอกเลิก ขอลถอน หรือปฏิเสธการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบแต่อย่างใดทั้งสิ้น

4. คำยินยอมของผู้ร่วมโครงการวิจัย

ข้าพเจ้าได้อ่านและทำความเข้าใจข้อความข้างต้นทั้งหมดครบถ้วนดีแล้ว และได้ลงนามในใบยินยอมนี้ด้วยความเต็มใจ

วันที่.....

ลงนาม.....ผู้ยินยอม

(.....)

ลงนาม.....พยาน

(.....)

ลงนาม.....ผู้วิจัย

(.....)

ภาคผนวก ข.
แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลทั่วไปและลักษณะครอบครัว

(วันที่ / เดือน / ปี ที่บันทึกข้อมูล.....)

1. อายุ.....ปี
2. เป็นนิสิตชั้นปีที่.... 3
 4
3. เพศ 1. ชาย
2. หญิง
4. ศาสนา 1. พุทธ
2. คริสต์
3. อิสลาม
4. อื่นๆ (ระบุ).....
5. เป็นบุตรคนที่.....ของครอบครัว
6. จำนวนพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด (รวมตัวเองด้วย).....คน
7. จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่บ้านเดียวกันทั้งหมด.....คน
8. ลักษณะเป็นครอบครัวชนิด..... 1. ครอบครัวเดี่ยว
2. ครอบครัวขยาย
9. สถานภาพสมรสของบิดา-มารดา..... 1. คู่
2. หม้าย/หย่า
3. แยกกันอยู่
10. อาชีพของบิดา 1. รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
2. ลูกจ้างเอกชน
3. รับจ้างทั่วไป
4. ค้าขาย
5. เกษตรกรรม
6. ไม่ได้ประกอบอาชีพ /ว่างงาน
7. อื่นๆ (ระบุ).....

11. อาชีพของมารดา
1. รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 2. ลูกจ้างเอกชน
 3. รับจ้างทั่วไป
 4. ค้าขาย
 5. เกษตรกรรม
 6. ไม่ได้ประกอบอาชีพ /ว่างงาน
 7. อื่นๆ (ระบุ).....
12. รายได้ครอบครัว (ต่อเดือน).....
1. 0 – 10,000 บาท
 2. > 10,000 – 20,000 บาท
 3. > 20,000 – 30,000 บาท
 4. > 30,000 บาท
13. ผู้ที่ให้การเลี้ยงดูใกล้ชิดตั้งแต่เล็ก.....
1. บิดา
 2. มารดา
 3. ญาติ (ระบุความสัมพันธ์).....
 4. อื่นๆ (ระบุ).....
14. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ.....
1. บิดา / มารดา
 2. ผู้ปกครอง (ระบุความสัมพันธ์).....
15. ผู้ที่สูญเสียให้การศึกษาเลี้ยงดู....
1. บิดา
 2. มารดา
 3. ผู้ปกครอง (ระบุความสัมพันธ์).....
 4. อื่นๆ (ระบุ).....

ภาคผนวก ค.
แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient; EQ)

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้เป็นประโยคที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ แม้ว่าบางประโยคอาจไม่ตรงกับที่ท่านเป็นอยู่ก็ตาม ขอให้เลือกตอบที่ตรงกับตัวท่านมากที่สุด ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ดีหรือไม่ดี โปรดตอบตามความเป็นจริงและตอบทุกข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน มีข้อความทั้งหมด 52 ข้อ แต่ละข้อมี 4 คำตอบสำหรับข้อความแต่ละประโยคคือ ไม่จริง จริงบางครั้ง ค่อนข้างจริง และ จริงมาก โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับตัวท่านมากที่สุด

		ไม่จริง	จริงบางครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริงมาก
1	เวลาโกรธหรือไม่สบายใจ ฉันรับรู้ได้ว่าอะไรเกิดขึ้นกับฉัน				
2	ฉันบอกไม่ได้ว่าจะอะไรทำให้ฉันรู้สึกโกรธ				
3	เมื่อถูกขัดใจ ฉันมักรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้				
4	ฉันสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ				
5	ฉันมักมีปฏิกิริยาได้ตอบที่รุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย				
6	เมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ฉันจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้				
	รวมคะแนน				
7	ฉันสังเกตได้เมื่อคนใกล้ตัวมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง				
8	ฉันไม่สนใจกับความทุกข์ของผู้อื่นที่ฉันไม่รู้จัก				
9	ฉันไม่ยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำต่างจากที่ฉันคิด				
10	ฉันยอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของฉัน				
11	ฉันรู้สึกว่าผู้อื่นชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป				
12	แม้จะมีภาระที่ต้องทำ ฉันก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ				
	รวมคะแนน				
13	เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส				
14	ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน				
15	เมื่อทำผิด ฉันสามารถกล่าวคำ "ขอโทษ" ผู้อื่นได้				
16	ฉันยอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก				
17	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม				
18	ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น				
	รวมคะแนน				

		ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริงมาก
19	ฉันไม่รู้ว่าจะเก่งเรื่องอะไร				
20	แม้จะเป็นงานยาก ฉันก็มั่นใจว่าสามารถทำได้				
21	เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันรู้สึกหมดกำลังใจ				
22	ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำสิ่งต่างๆอย่างเต็มความสามารถ				
23	เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและความผิดหวัง ฉันก็จะไม่ยอมแพ้				
24	เมื่อเริ่มทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ฉันมักทำต่อไปไม่สำเร็จ				
	รวมคะแนน				
25	ฉันพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ				
26	บ่อยครั้งที่ฉันไม่รู้ว่าจะอะไรทำให้ฉันไม่มีความสุข				
27	ฉันรู้ว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน				
28	เมื่อต้องทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ฉันตัดสินใจได้ว่า จะทำอะไรก่อนหลัง				
29	ฉันลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย				
30	ฉันทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของฉัน				
	รวมคะแนน				
31	ฉันทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย				
32	ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน				
33	ฉันไม่กล้าบอกความต้องการของฉันให้ผู้อื่นรู้				
34	ฉันทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				
35	เป็นการยากสำหรับฉันที่จะได้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ				
36	เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้				
	รวมคะแนน				
37	ฉันรู้สึกด้อยกว่าผู้อื่น				
38	ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด				
39	ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด				
40	ฉันไม่มั่นใจในการทำงานที่ยากลำบาก				
	รวมคะแนน				

		ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริงมาก
41	แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น				
42	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ				
43	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ฉันมักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนานได้				
44	ฉันสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน				
45	ฉันรู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่าฉัน				
46	ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่				
	รวมคะแนน				
47	ฉันไม่รู้จะหาอะไรทำเมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย				
48	เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ				
49	เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้				
50	ฉันสามารถผ่อนคลายตนเองได้แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่				
51	ฉันไม่สามารถทำให้เป็นสุขได้จนกว่าจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ				
52	ฉันมักทุกข์ร้อนกับเรื่องเล็กๆน้อยๆที่เกิดขึ้นเสมอ				
	รวมคะแนน				

ภาคผนวก ง.
แบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น

แบบประเมินพฤติกรรมวัยรุ่น

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 25 ข้อที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านต่างๆในวัยรุ่นทั่วไป แต่ละข้อคำถามจะมี 3 ตัวเลือก ได้แก่ ไม่จริง ค่อนข้างจริง และ จริง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับตัวท่านมากที่สุด และโปรดตอบทุกข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

		ไม่จริง	ค่อนข้างจริง	จริง
1	ฉันพยายามจะทำตัวดีกับคนอื่น ฉันใส่ใจความรู้สึกคนอื่น			
2	ฉันอยู่ไม่นิ่ง ฉันนั่งนานๆไม่ได้			
3	ฉันปวดศีรษะ ปวดท้อง หรือไม่สบายบ่อยๆ			
4	เต็มใจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่น (ของกิน เกมส์ ปากกา เป็นต้น)			
5	ฉันโกรธรุนแรงและมักอารมณ์เสีย			
6	ฉันชอบอยู่กับตัวเอง ชอบเล่นคนเดียว หรืออยู่ตามลำพัง			
7	ฉันมักทำตามที่คุณอื่นบอก			
8	ฉันขี้กังวล			
9	ใครๆก็ฟังฉันได้ถ้าเขาเสียใจ อารมณ์ไม่ดี หรือไม่สบายใจ			
10	ฉันอยู่ไม่สุข วุ่นวาย			
11	ฉันมีเพื่อนสนิท			
12	ฉันมีเรื่องทะเลาะวิวาทบ่อย ฉันทำให้คนอื่นทำอย่างที่คุณต้องการได้			
13	ฉันไม่มีความสุข ท้อแท้ ร้องไห้บ่อย			
14	เพื่อนๆส่วนมากชอบฉัน			
15	ฉันวอกแวกง่าย ฉันรู้สึกไม่มีสมาธิ			
16	ฉันกังวลเวลาอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่คุ้น และเสียความเชื่อมั่นในตนเองง่าย			
17	ฉันใจดีกับเด็กที่เล็กกว่า			
18	มีคนว่าฉันโกหก หรือขี้โกงบ่อยๆ			
19	คนอื่นล้อเลียนหรือรังแกฉัน			
20	ฉันมักอาสาช่วยเหลือคนอื่น (พ่อแม่ ครู เพื่อน)			
21	ฉันคิดก่อนทำ			
22	ฉันเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเอง (ไม่ว่าที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือที่อื่นๆ)			
23	ฉันเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดีกว่าคนวัยเดียวกัน			
24	ฉันขี้กลัว หรือรู้สึกหวาดกลัวได้ง่าย			
25	ฉันทำงานได้สำเร็จ มีสมาธิในการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงาน			